

EGO

JUNI/JULI 1984

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

Humanistisch Opleidings Instituut
BIBLIOTHEEK
Postbus 797 - 3500 AT Utrecht

• Lok in dit nummer:

- De krijgsmacht moet veranderen
- Popconcerten
- Flipper-verslaving
- Jongeren kind van de rekening
- Cruyff en Gullit

Zure regen is overal

Lees pagina 2/3

EGO

MAANDBLAD VAN DE DIENST
HUMANISTISCH GEESTELIJKE
VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT
UITGAANDE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

nr. 6/7 - juni/juli 1984
23e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch
Geestelijke Verzorging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Wim
Heij (voorzitter), Wim Reinders, Hans
Schonk, Frank Spoelstra, Cher Turel,
Paul Vonk.

Vaste medewerkers:

Bert Brounts, Adriaan Bijl, Theo
Carree, Anton Constandse, Sietse
van der Hoek, Jan Kooijman,
Willy Lohmann, Frits Maas,
Leo van Opzeeland, Rien Robijns,
Adriaan Soeterbroek, Jan Stooft,
Frans Wermer, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist. tel. 03404-14436.

Inhoud

Zure regen	2
De krijgsmacht moet veranderen	4
Popconcerten: 7½	6
„Je wilt beter zijn dan de machine“	8
Uncommon valor	10
Pervers is . . . (poster)	12
Geknipt voor u/Kreukvast	14
Cruiff en Gullit	15
Jongeren nog altijd kind van de rekening	16
De rijkdom van ons waterrijk	18
Leo Gestel	20
Boeken/bladen/brochures	22
EGO-puzzel	23
Willy Lohmann	24

Foto voorpagina: Carel ten Pas

Zure regen: de rekening wordt opgemaakt

De laatste tijd is de „zure regen“ in sneltreinvaart in het nieuws naar voren gekomen. Natuurlijk, dat van die dode Scandinavische meren was al jaren bekend. Maar niemand besteedde er écht aandacht aan. Pas toen de Duitse bossen het gingen begeven en een politicus als Frans Joseph Strauss het onderwerp als verkiezingsonderwerp ging gebruiken, bleek er overall plotseling belangstelling. Na jaren is het onderwerp nu „in“ en dat is maar goed ook.

De tanks van de cavalerie

Het milieugebeuren dat met „zure regen“ wordt aangeduid, spreekt toch wel erg tot de verbeelding. Het is als de pest in de Middeleeuwen: het is overal, het kan plotseling opdoemen en dan tot een ware ramp uitgroeien. Daarbij komt dat het nauwelijks te isoleren is. Zure regen is niet zo iets als „Volgermeer“, „Lekkerkerk“, „Soweso“ of hoe al die andere plekken vol chemisch onheil maar mogen heten. Het is ook niet zo iets als de vaten landbouwgif in de Noordzee, waar de marine wekenlang naar zocht voordat een Urker visser het spul in z'n netten kreeg. Dat gif kun je nog opslaan, zure regen niet.

Zure regen is niet te isoleren en ook als het niet regent gaat zijn invloed door. Dwars door ramen en muren heen. In oude archieven vol droog papier ondervindt men er schade van. Muurschilderingen in kerken worden er door aangeast. Maar buiten is de invloed uiteraard nog veel sterker. Om maar bij de monumenten te blijven: aan de beeldjes van kalksteen op de St. Jan in Den Bosch kan men wel aan het restaureren blijven. Ze smelten als sneeuw voor de zon. Ook het ijzer van bruggen en betonconstructies is niet veilig. Wanneer komen de tanks van de cavalerie aan de beurt? Het is niet te verwachten dat de luchtverontreiniging bij de kazernepoort ophoudt.

Het „aardige“ van zure regen is dat niemand uitdrukkelijk de schuld kan krijgen. Weliswaar zijn olieraffinaderijen en elektriciteitscentrales ware boosdoeners, en daar kan menigeen dan ook veel agressie aan kwijt, maar ieder individu in Nederland (en hoe „beter“ hij het heeft, hoe meer) draagt toch eigen steentjes bij. De particuliere auto zorgt via zijn uitlaatgassen voor stikstofdioxiden, het vlees en de eieren waar we regelmatig gebruik van maken zijn geproduceerd in ammoniak opleverende bio-industrieën en die stroom voor het scheerapparaat, de televisie, de lift en de koelkast komt toch wel degelijk van die felbekritiseerde elektriciteitscentrales.

Alles zou belangrijk duurder worden als „aan de bron“ voorzieningen worden getroffen die zoden aan de dijk zetten. Hebben we het er voor over om meer te gaan betalen voor onze eerste levensbehoeften om het milieu weer een beetje gezond te maken? Het kost zeker een half miljard per jaar heeft minister Winsemius (die over het milieu gaat) onlangs gezegd. En dan had hij het nog maar over het terugbrengen van de zure regen tot een niveau waar mee de milieubeschermers nauwelijks tevreden zijn.

Technisch veel mogelijk

Voor die milieubeschermers is de zaak heel eenvoudig. Zure regen, zo zeggen ze, is de rekening die we moeten betalen voor onze manier van leven. Maar ze zeggen er ook bij dat die rekening alleen maar hoger wordt. Want omdat zure regen overal is, heeft zij ook invloed op de bodem, de grond waarop de bossen moeten werken. Er doemen problemen op omdat door de verzuring plotseling

De naaldbossen hebben veel te lijden . . .
(foto Carel ten Pas)

ALLE FRACTIES WILLEN KRACHTIGE MAATREGELEN Zure regen beangstigt Kamerleden

Van onze verslaggevers

DEN HAAG — Staatsbosbe-
kan tevreden zijn. De twee-
excursie eind vorige
oor de vast Kamercom-
milieu

dige ontzwaving van de kolencentra-
les. Over de aanpak van de raffinade-
rijen was het CDA minder duidelijk.
Winsemius niet. Die zei dat hij voorlo-
pig niet verder wil gaan dan de maat-
regelen die voorgesteld zijn en die
door links als veel te mager van tafel
zijn geveegd. De raffinaderijsector zit
in de moeilijkheden. De minister

Antwerpen. En dan krijgen wij nog
het vuil."

In het voorbijgaan pleitte de
VVD'er ook nog voor het inpolderen
van het Markermeer met de opmer-
king dat het aanleggen van een Mar-
kermeer op de volkshuisvesting

leggen op de bestrijding van
ak (landbouw), dan v
foxyden (verkeer, c
trie) en dan pas van
(centrales, raffine
testeerde daartegen
voor een minister

ling allerlei andere zaken omhoog ko-
men. Stoffen als cadmium en sulfiet,
bekend van de lijstjes giftige stoffen
van radio en tv, gaan mogelijk de kwa-
liteit van de landbouwgrond bedreig-
gen. In de overmaat van doomsday-ver-
halen kan dat er ook nog wel bij.
Niemand trekt er zich voorlopig veel
van aan: gelukkig gaat het met de eco-
nomie weer wat beter.

De scenario's liggen overigens wel de-
gelijk klaar om de zure regen te beteu-
gelen. Technisch is het allemaal niet
zo'n punt: ontzwavelingsinstallaties op
fabrieksschoorstenen, aanpassingen
aan auto's, de veehouderij op een wat
lager pitje: het is allemaal technisch
mogelijk. Maar in de praktijk zijn er
enorme tegenstanden. Niemand wil te-
rug, inleveren voor het milieu, het leef-
klimaat „voor onze kinderen en kinds-
kinderen" zoals vaak zo dramatisch
wordt gezegd, is er nauwelijks bij.

Probleem bestaat niet

En dan is er nog het internationale as-
pect. Ieder land exporteert en impor-
teert zure regen. Heel globale cijfers
zijn daarover wel bekend, maar veel
staat nog niet vast. Er kan dus stevig

touw worden getrokken met name hoe
bijv. in Europa de zaak moet worden
teruggeschoefd.

Engeland ligt gunstig met de overwe-
gend westenwinden. Die is dus niet erg
bereid de industrie veel beperkingen op
te leggen.

Frankrijk en Italië vrezen dat hun auto-
industrieën over de kop gaan als de Re-
naults en de Fiats van milieuvriendelij-
ke motoren worden voorzien.

Nederland wil niet veel aan de veehou-
derij doen, omdat dan de belangrijkste
agrarische export een tik krijgt. En
West-Duitsland wacht af zolang de an-
dere staten nog pas op de plaats
maken.

Over de Oosteuropese landen is alleen
maar bekend, dat de toestand daar ei-
genlijk nog veel slechter is dan bij ons.
In sommige Oostblok-landen bestaat
het probleem niet, omdat in communis-
tisch geregeerde landen zulk soort din-
gen immers niet voorkomen. De men-
sen ter plekke krijgen echter van zo'n
opstelling van de autoriteiten letterlijk
de tranen in de ogen.

Gelukkig dat men in West-Europa toch
inmiddels de zaak onderkent en op zoek
gaat naar een oplossing. We moeten al
die goedgebetaalde heren op technisch,

Een klein praktisch boekje

Dave van Ooyen van Milieude-
fensie en Thijs de la Court van
WISE (World Information Service
on Energy) schreven een heel
praktisch boekje over zure regen
dat onlangs is uitgekomen. Het
heeft de toepasselijke titel „Het
zure regen boek" en behandelt
kort, maar vooral duidelijk alle
mogelijke zaken die met zure re-
gen te maken hebben. Het is een
uitgave die iedere krantenlezer in
staat stelt de ontwikkelingen be-
ter te volgen. Bestellingen zijn
mogelijk via de Milieuwinkel te
Amsterdam, en wel door over-
schrijving van f 14,80 op postgiro
1.995.200 van die Milieuwinkel.
Inzicht in een stukje toekomst
voor minder dan een beetje lp!
F.M.

wetenschappelijk en politiek niveau
maar sterkte wensen. En onszelf ook
een beetje . . .

Frits Maas

... maar de zure regen is overal en we doen allemaal een beetje mee (foto Marcel Minnée)

De krijgsmacht moet veranderen

Het feit dat ik in dienst ben gegaan legt me de verplichting op goed na te denken over het leger, de wapenwedloop, de kernwapens en de grote kloof tussen arm en rijk c.q. onderdrukking en vrijheid.

Ik vind het erg belangrijk dat iedereen die in het leger werkt goed beseft waar hij eigenlijk mee bezig is en wat de konsekwenties van zijn werk zijn voor hem en voor anderen. Het feit dat men militair is schept naar mijn mening verplichtingen.

Verderop in dit artikel zal ik mijn mening over de Nederlandse krijgsmacht geven en wat er volgens mij aan verbeterd zou moeten worden. Daarna zal ik ingaan op de speciale verantwoordelijkheid van de militair. Tot slot zal ik proberen aan te geven hoe de gewenste toestand bereikt zou kunnen worden.

De krijgsmacht

Alhoewel ik nooit een warm voorstander van het Nederlandse krijgsmacht systeem ben geweest had ik er voor mijn dienstdiensttijd geen erg somber beeld van. Nu, na zo'n twaalf maanden in dienst, kan ik stellen dat het leger voor mij volledig heeft voldaan aan de „vooroordelen“ die men er meestal over heeft. Seksisme, racisme, sadisme, konservatisme en een uitgesproken zwart-wit denken met betrekking tot politiek, het is allemaal in meer of mindere mate aanwezig. Nu geldt dit natuurlijk ook voor de rest van de Nederlandse samenleving, maar een zodanige „opiehooping“ van deze verschijnselen had ik niet verwacht.

Een uitgesproken voorkeur voor seks-, geweld- en griezelfilms en -lektuur, de turkenmoppen, het aanpakken van iedereen die niet in de pas wil lopen, het afdoen van de vredesbeweging als (s)pionnen van de Russen en het niet (willen) zien van het atoomgevaar; het zijn allemaal zaken die ik nu typerend

vind voor de Nederlandse krijgsmacht.

Jongens van veelal 17 of 18 jaar worden met het voornoemde gekonfronteerd en gaan dat vaak als normaal beschouwen. Daarnaast worden ze gedwongen in een vreemde, onpersoonlijke omgeving met een aantal lotgenoten geplaatst. Het effect dat dit alles op iemands persoonlijkheid heeft wordt m.i. sterk onderschat. Dergelijke groepen (sekties) hebben vaak sterk hiërarchische verhoudingen met eigen regels en normen. De persoonlijke wensen en verlangens zijn ondergeschikt aan die van „de groep“; dit betekent in de praktijk vaak zuipen en stappen. Daarbij komt nog dat men dagelijks bezig is te leren hoe te doden en te overleven. Mij lijkt dan ook duidelijk dat er sprake is van een onaanvaardbare situatie die dringend verbeterd moet worden.

Verbeteringen

Ik zie twee alternatieven voor het huidige „dienstplichtsysteem“, nl. een ver-

Syb Tjepkema (23) is als dienstplichtig soldaat gelegerd op de vliegbasis Leeuwarden. In eerste instantie deed hij een beroep op de wet gewetensbezwaren militaire dienst, omdat hij tegen het gebruik van kernwapens is. Hij werd echter niet erkend en besloot alsnog in militaire dienst te gaan, deels uit nieuwsgierigheid, deels met het idee vanuit de krijgsmacht iets te kunnen veranderen. Nadat hij eerst zijn HTS-studie had voltooid, kreeg hij zijn militaire basisopleiding op de Limos in Nijmegen. Daarna werd hij op de vliegbasis Twenthe geplaatst en na 6 maanden op eigen verzoek overgeplaatst naar de vliegbasis Leeuwarden.

Naast zijn lidmaatschap van de VVDM en deelname aan de vredesdemonstratie in Den Haag, wilde hij meer doen met zijn opgedane ervaringen en frustraties. Hij stuurde ons nevenstaand artikel, dat wij - i.v.m. plaatsruimte enigszins verkort - hierbij afdrukken.

Redaktie

beterd dienstplichtigenleger of een vrijwilligersleger. Beide zal ik kort bespreken.

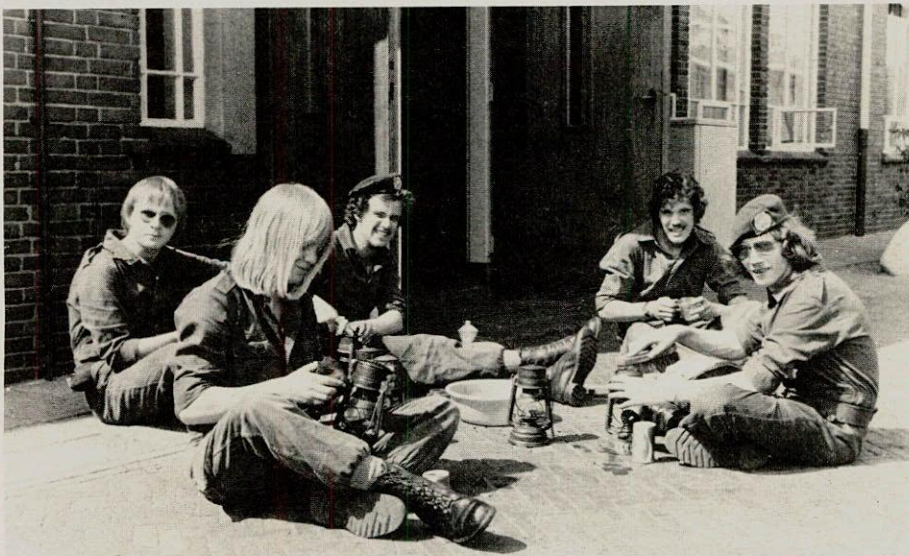
Kenmerken van een verbeterd dienstplichtigenleger zijn:

- flexibele opkomstleeftijd tussen 18 en 25 jaar (men geeft minimaal één jaar van tevoren op wanneer men in dienst wil);
 - bij de eerste keuring veel aandacht besteden aan de motivatie, zelfstandigheid en de sociale situatie (wel of niet een baan) van de betrokkenen en hiermee bij keuze rekening houden;
 - vrije keuze voor tijdsduur van de dienstdienst (tussen 10 en 24 maanden);
 - salaris op basis van minimumjeugdloon; ploegendiensttoeslag en overuren toeslag gelijk stellen aan dat van beroepsmilitairen.
- Daarnaast dienen er nog een aantal veranderingen m.b.t. de opleidingen en huisvesting en de structuur van het leger plaats te vinden, deze worden verderop toegelicht.

Een vrijwilligersleger kan, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan, ook een alternatief zijn. Er is al tijd (en terecht) weerstand geweest tegen het idee van een vrijwilligersleger. In de huidige situatie lijkt het me echter wel weer eens goed de voor- en nadelen ervan kritisch te bekijken.

Een belangrijke reden vóór het in stand houden van een dienstplichtigenleger was altijd het feit dat dienstplichtiger voor een toetsing van het leger aan de maatschappij zouden zorgen. Hierdoor kon dan worden voorkomen dat het leger zou „verstarren“ en een apart wereldje worden.

Tegenwoordig gaat dit argument niet meer op. De neergang van een actief vakbond als de VVDM en een sterke toename van het aantal dienstweigeraars gevoegd bij de toenemende werkloosheid en een zekere verrechtsing van de jeugd, betekenen m.i. dat veel dienstplichtigen van nu zich ook voor

een vrijwilligersleger op zouden geven.

Van een toetsing van het leger door dienstplichtigen is amper meer sprake. Deze toetsing zou dan ook veel sterker van buitenaf plaats moeten vinden. Hierbij kan gedacht worden aan meer geestelijke verzorgers (vooral humanisten) met een veel belangrijker functie, een grotere openheid tegenover burgers (vooral politici), het afschaffen van de kriegsraad en bij opleidingen meer aandacht voor praktische en creatieve vorming, maatschappijleer en polemologie, bij voorkeur gegeven door burgers.

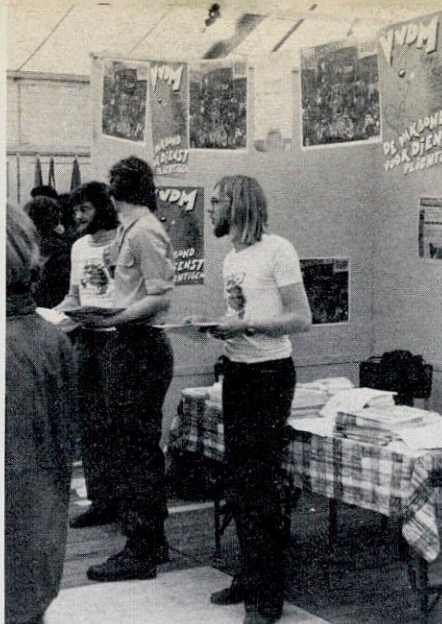
Een vrijwilligersleger met voornoemde toetsing van buitenaf, bij sollicitatie veel aandacht voor de zelfstandigheid van de persoon en een aangepaste structuur (zie verderop) lijkt me niet zo'n slechte keus. Duidelijke voordelen ten opzichte van het huidige systeem zijn: een goede rechtspositie en financiële situatie voor alle militairen en geen geestelijke, financiële en sociale schade meer als gevolg van dienstplicht.

Verantwoordelijkheid

Ik zal nu ingaan op de speciale verantwoordelijkheid van een militair. Het gevaar bij beroepsmilitairen is dat men zich als een aparte klasse in de maatschappij gaat beschouwen. Men heeft, naar mijn vaste overtuiging, het idee dat men boven alle kritiek verheven is, omdat een militair immers degene is die in tijd van oorlog „zijn leven geeft ter verdediging van vrijheid en democratie in het Westen“. Deze houding wordt nog versterkt door de „legerkrant“ De Telegraaf en de „legeromroep“ TROS en AVRO. Militairen horen volgens mij juist bij uitstek mensen te zijn die krities midden in de maatschappij staan, zich breed oriënteren en informeren en weten wat de konsekventies van hun werk zijn. Vooral de laatste tientallen jaren ziet men immers overal in de wereld voorbeelden van de flexibiliteit van het leger; men verdedigt achtereenvolgens met hetzelfde gemak democratieën en dictaturen.

Met name ten opzichte van de Derde Wereld dienen militairen hun bijzondere verantwoordelijkheid te zien. De huidige wapenwedloop en de internationale wapenhandel en -industrie zijn namelijk de voornaamste oorzaken van het niet van de grond komen van de ontwikkeling van de Derde Wereld en de bestrijding van de armoede daar. In veel gevallen zijn militairen zelfs rechtstreeks de veroorzakers van armoede, onderontwikkeling en onderdrukking. Schendingen van de mensenrechten en sterke sociale ongelijkheid komen toch niet toevallig in landen met militaire regimes of in politiestaten voor?

Militairen dienen te beseffen dat ze actief deel uitmaken van een gigantische „oorlogsmachine“ die enorm veel geld, mensenlevens en vrijheid opslokt. Het feit of men in Nederland of El Salvador militair is doet niet veel ter zake, veel

belangrijker is het of men al dan niet werk wil doen dat direct of indirect gericht is op het doden van anderen. Wanneer men hiervoor kiest dient men zich daarvan goed bewust te zijn en heeft men naar mijn mening de verplichting, veel meer dan anderen, zich actief bezig te houden met onderwerpen als de bewapeningswedloop, kernwapens, armoede, onderdrukking en onderontwikkeling.

Dingen die een militair zelf kan doen zijn bijvoorbeeld:

lid worden van de beroepsgroep militairen van Amnesty International (brieven schrijven naar collega's in landen met een dictatuur of politiestaten, het opzetten van acties m.b.t. de rol van militairen bij het schenden van de mensenrechten, enz.), bij zichzelf nagaan wat hij concreet zelf kan doen tegen de huidige onderontwikkeling en armoede in de wereld (deel van de wedde afstaan, nagaan of er in het leger nog bezuinigd kan worden, hoe is de inzet van mensen en materieel).

Voorstellen

Bij de nu volgende voorstellen, die m.i. zouden kunnen leiden tot een „beter“ leger, staan de begrippen menselijk, krities en prakties centraal.

– Het opheffen van de dienstplicht, dan wel het drastisch veranderen van het huidige dienstplichtsysteem.

– Bij sollicitaties, c.q. keuringen veel aandacht besteden aan zelfstandigheid en „rijpheid“ van de betreffende persoon.

– Naast de gerichte militaire opleiding aandacht besteden aan praktische en creatieve vorming, maatschappijleer en polemologie.

– Openheid naar de militair m.b.t. de gevolgen, gevaren en konsekventies van zijn werk.

– Betere integratie van vrouwen in de krijgsmacht.

– De huidige rangenstructuur vereenvoudigen (minder rangen en een gemakkelijker doorstroming tussen de rangen).

– Kleinere onderdelen samenstellen, zodat meer flexibiliteit en een betere plaatsing gewaarborgd wordt.

– Het aantal nuttige (civiele) taken van het leger uitbreiden. De organisatie en opbouw van het leger maken het namelijk uitermate geschikt voor een snelle en efficiënte inzet op humanitair gebied.

– Het wonen op het onderdeel afschaffen.

– Een centraal onafhankelijk klachtenbureau instellen voor geluidshinderklachten, schadeclaims, en dergelijke m.b.t. defensie. Dit bureau dient ook de bevoegdheid te hebben zelf de klacht te onderzoeken.

– Onaangenaam werk zoveel mogelijk automatiseren. Hierbij kan vooral gedacht worden aan het bewakingswerk.

– De militaire krijgstuicht in vredetijd soepeler hanteren. In de normale werksituatie dienen ervaring en capaciteiten zwaarder te wegen dan de rang van de betrokkene (dus niet: bevel is bevel).

– Wetsovertreden door militairen in vredetijd door een burgerlijke rechtbank laten behandelen.

Naast voornoemde voorstellen zijn er nog een tweetal structurele veranderingen, die m.i. plaats dienen te vinden m.b.t. de rol van het Nederlandse leger in internationaal verband. Ten eerste dient het Nederlandse leger uitsluitend gebruik te maken van konventionele wapens. De gevolgen van het gebruik van kernwapens zijn zó verstrekkend, dat iedere inzet ervan tegen militaire doelen altijd burgerslachtoffers zal maken. Het mag daarom nooit zover komen, dat Nederlandse militairen door omstandigheden gedwongen zullen worden dergelijke wapens te gebruiken.

Ten tweede dient Nederland alleen dan in de NAVO te blijven als deze puur Europees wordt. Gestreefd moet worden naar een Europese NAVO als neutrale, kernwapenvrije macht in de wereld. Deze neutrale macht kan als belangrijke functies hebben het afzwakken van de Oost-West en Noord-Zuid tegenstellingen.

Tot slot wil ik nog zeggen dat ik heb besloten een halve wedde te bestemmen voor organisaties die strijden tegen armoede, onrecht en de wapenwedloop. Dit niet alleen om ze daadwerkelijk te steunen, maar ook om op deze manier aan te geven dat het geld dat in de wereld aan defensie wordt uitgegeven voor een groot deel voor de Derde Wereld bestemd zou moeten zijn.

Syb Tjepkema
dpl. sld. vlb. Leeuwarden

kernmacht: afschrikwekkend voorbeeld

Popconcerten: 7½

Muziek en dansen. Uitgaan, je vrienden zien, een pilsje pakken. Van levensbelang voor veel jongeren. Het is dan ook goed balen als het optreden van een band wordt verknald door de slechte akoestiek van een zaal, als een exploitant zoveel bezoekers toelaat dat je het Spaans benauwd krijgt. Of als er zulke hoge prijzen worden gevraagd dat je je wel twee keer bedenkt voor je een rondje geeft.

Hoe denken jongeren over popconcerten? Aan 236 bezoekers van 12 verschillende optredens vroeg het jongerenblad Wat Nu wat ze vonden van de kwaliteit van de muziek, de zaal, de prijzen, de sfeer. Ook het maandblad van het Konsumenten Kontakt „Koopkracht“, besteedde in zijn maartnummer '84 aandacht aan de enquête, waaruit vooral veel waardering blijkt voor de Nederlandse bands. Rapportcijfer: gemiddeld een 7½. EGO neemt dit artikel hier over.

Ieder weekend weer bezoeken honderdduizenden jongeren een popconcert. Dat kost ze een boel geld. Om binnen te komen worden entreeprijzen van vijf tot vijftientig gulden neergeteld. Tel daarbij het reisgeld en alles wat je op zo'n avond eet en drinkt, dan is dat geen kattenpiss. Je mag dan op z'n minst verwachten dat de mensen die er met jouw geld vandoor gaan er alles aan doen om je een goede avond te bezorgen. Aan jongens en meisjes tussen de 15 en 24 werd gevraagd om mee te doen aan het onderzoek. Meer dan de helft van die bezoekers gaat toch wel gauw een keer per maand naar een optreden. Een op de vijf gaat zelfs vrijwel elke week de muziek achterna. Het geld dat ze er aan kwijt zijn geven ze met liefde uit. Toch is er wel kritiek. Op de prijs van consumpties, op de organisatie en op de commerciële opzet van sommige concerten.

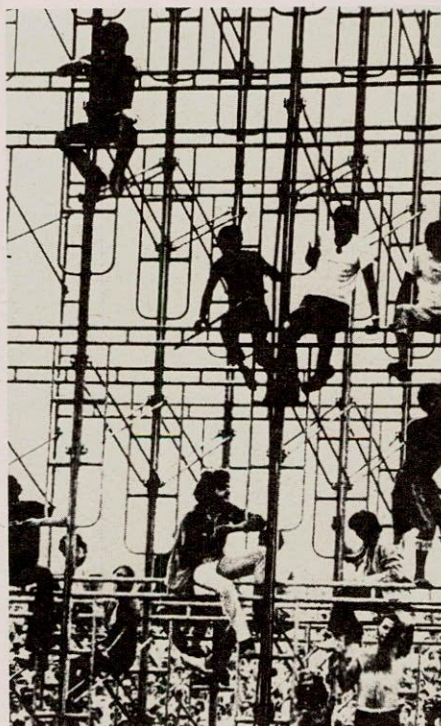
Het geld

Het ene optreden is het andere niet. Buitenlandse topattracties als Elvis Costello en Kim Wilde komen eens in de zoveel tijd naar ons land voor een paar, soms zelfs maar één, optredens. In grote zalen, in grote steden. Toegangsprijzen van rond de 25 gulden zijn bij deze concerten heel gangbaar. De bezoekers komen van heinde en ver en zijn soms nog meer aan reisgeld kwijt dan aan hun kaartje. Swingen is er vaak niet bij, of het moet op of tussen de stoelen zijn. De ware fan heeft er echter veel geld voor over om het idool te zien optreden.

Optredens in kleinere zalen, van mindere grootheden, worden vaak niet minder enthousiast tegemoet gezien. Soms is het uitgaan op zich net zo belangrijk als de band die er speelt, maar over gebrek aan belangstelling hebben de bands van het kleine circuit niet te klagen. Aan gebrek aan waardering al

„Ze moeten de verkoop van shirts en buttons werken, want daar worden woekerwinsten mee gemaakt.“ (bezoeker Elvis Costello, Utrecht)

evenmin, zo blijkt uit de enquête. Kassa voor de zaaleigenaren, die – de goede uitgezonderd – nog wel eens in de verleiding komen het enthousiasme uit te buiten door hoge entreeprijzen, en door de drankjes duur te laten betalen. Bij gesubsidieerde jeugdcentra gaat het er

meestal minder commercieel aan toe. Winstgevende avonden zijn daar nodig om andere projecten te financieren.

De gemiddelde toegangsprijs ligt op f 12,50. Aan reiskosten en aan eten en drinken wordt gemiddeld f 3,40 en f 10,90 uitgegeven, zodat je – reken, reken – voor een avond naar een optreden kijken f 26,50 kwijt bent. Vooral de buitenlandse bands stuwen dat gemiddelde op, maar ook de consumptieprijzen – een tientje per man gemiddeld – maken het duur. Waarom een pilsje een gulden duurdert moet zijn dan in het café, is niet duidelijk.

De zaal

Een optreden dat de mist in gaat, omdat de zaal totaal ongeschikt is, is een desillusie, zowel voor de band als voor het publiek. Dat overkwam Mitch Ryder, die in Rotterdam in de Arena speelde, een omgebouwde bioscoopzaal. Een van de bezoekers had duidelijk spijt van z'n tientje entree: „De kwaliteit van deze zaal is walgelijk. Je oren doen na 48 uur nog pijn.“

Het, lange tijd omstreden, muziekcentrum Vredenburg in Utrecht vindt bij sommige bezoekers genade, voornamelijk vanwege de riante hoeveelheid zitplaatsen. Anderen denken daar heel anders over. Een fan van Elvis Costello wilde liever swingen dan zitten. „In het muziekcentrum slaat het geluid dood. Het waaiert alle kanten op,“ schreef een Kim Wilde fan. Jammer voor Kim Wilde, jammer van de 25 gulden die voor het kaartje is neergeteld.

In de streekschouwburg in Cuyk kwamen The Nits goed over, maar het lek in het plafond was niet alles. „De groep stond zo'n beetje in de regen te spelen,“ meldt een bezoeker.

Ook niet echt leuk is het als je de band niet goed kunt zien of verstaan, wat bij het Klein Orkest in Kwintshuyl het geval was. Of als het geluid te hard staat, genoteerd door bezoekers van Costello, Paolo Passionate, Klein Orkest, Noodweer, Kim Wilde en Comsat Angels. Over het volume is niet iedereen hetzelfde eens: wat de een te hard vindt, is voor een ander precies goed. Hetzelfde geldt voor de temperatuur in de zaal. De meeste bezoekers vinden het wel goed of zeggen „je weet dat het warm is als je naar een popconcert gaat.“ Het warmste hadden de bezoekers van Toontje Lager het. Maar liefst 40 procent van het publiek vond het vies benauwd. Bij Kim Wilde werden enkele mensen door de warmte bevangen. Er ook tijdens het optreden van de Golder Earring was er een schreeuwende behoefte aan verse lucht: „Meer ventilatie, minder gedrang en geduw.“

De organisatie

Bar- en boegeroep is op zijn plaats voor de organisatie van het optreden van Frank Boeijen in Parkzicht in Rotterdam. Een doordeweekse dag, een donderdag, maar Frank Boeijen begon zijn

„f 3,50 voor een klein glaasje wijn vind ik erg duur,” (bezoeker Comsat Angels, Den Bosch)

optreden pas na middernacht. Ruim een uur later dan was aangekondigd en duidelijk te laat voor enkele scholieren die de laatste bus nog moesten halen. „Nu konden we alleen het voorprogramma zien.” Daarvoor ga je niet naar de Frank Boeijen groep en daarvoor betaal je ook geen tientje entree. Ook The Dutch wekte wrevel bij het publiek in Zaandam door drie kwartier later dan gepland op het podium te verschijnen. „Een ander merk bier,” was een noodkreet van een van de bezoekers van The Dutch. Lagere entreprijzen en consumptieprijsen wilden de Comsat Angels-fans. En Kim Wilde had langer moeten spelen, vond een fan die aan anderhalf uur duidelijk niet genoeg had.

Bij andere concerten hadden de bezoekers werkelijk niet lang plezier van hun geld. Paolo Passionate was na 70 minuten uitgespeeld. Een voorprogramma kregen de bezoekers niet. Bij Mitch Ryder was de pret (als je van pret kunt spreken in zo'n slechte zaal) na een uur al voorbij. De meeste optredens duren zo'n anderhalf uur. Sommige bands plakken daar royaal nog een half uurtje aan vast (Klein Orkest, Noodweer, The Nits).

Het rapportcijfer

„Onwijs goed,” vond een fan het optreden van The Golden Earring. De groep scoort hoog, met een rapportcijfer van

8,06, maar moet het afleggen tegen Frank Boeijen en Toontje Lager die een dikkere 8+ krijgen.

Welk rapportcijfer geven jullie het optreden? werd gevraagd. Als je bedenkt

„Ik geef The Nits een 8, omdat ik ze goed vind spelen, omdat de prijs meeviel, omdat het niet druk was in de zaal, dus geen gedrang en gegil van hysterische meiden.” (bezoeker The Nits, Cuyk)

dat de meeste bezoekers zonder dwang naar het optreden zijn gegaan, mag je aan het cijfer geen al te hoge waarde toekennen. Een fan valt zijn idool ten slotte niet af. Maar ook 'n Mitch Ryder-fan niet. Toch komt dat optreden niet verder dan een zesje. Het cijfer geeft dan ook een aardig beeld van wat het publiek van de hele avond vond, inclusief zaal, geluid, prijzen en gezelligheid. Mitch Ryder's optreden is door de slechte zaal duidelijk in het water gevallen. Toontje Lager daarentegen had gezorgd voor een goede avond. „Een prima groep en een goede sfeer.” En zelfs het latertje van Frank Boeijen kon niet verhinderen dat het publiek de groep een hoog rapportcijfer gaf.

Conclusie

Al met al valt de conclusie te trekken dat het popconcertpubliek enthousiast is. Milde kritiek is er over het geluid, de temperatuur, harder is het oordeel als het over de prijzen van consumpties en toegangskaartjes gaat. Bij verschillende optredens wordt korting gegeven aan leden en houders van een Cultureel Jongeren Paspoort of aan mensen die in de voorverkoop kopen. De grote concerten kennen die kortingsmogelijkheid niet. Waarom eigenlijk niet?

(Uit: Koopkracht van maart '84)

RAPPORT-CIJFER	GROEP	VOOR-PRO-GRAMMA	PLAATS	ENTREE-PRIJS
8,27	Toontje Lager	ja	Gemeenschapshuis Hegelsom	f 7,50
8,20	Frank Boeijen groep	ja	Parkzicht Rotterdam	f 10,—
8,06	Golden Earring	ja	De nieuwe slof Beverwijk	f 17,50 ¹⁾
8,06	Kim Wilde	ja	Vredenburg Utrecht	f 25,—
7,80	Klein Orkest	nee	Nederland 3 Kwintseul	f 10,— ²⁾
7,40	The Nits	nee	Streekschouwburg Cuyk	f 9,50 ³⁾
7,32	The Dutch	nee	Drieluik Zaandam	f 7,50 ⁴⁾
7,22	Elvis Costello	ja	Vredenburg Utrecht	f 25,—
6,96	Noodweer	nee	Buk Buk Heiloo	f 8,— ⁵⁾
6,85	Comsat Angels	ja	Casino Den Bosch	f 17,50 ¹⁾
6,76	Paolo Passionate	nee	De Koog Noord-Scharwoude	f 8,—
6,17	Mitch Ryder	nee	Arena Rotterdam	f 10,—

¹⁾ voorverkoop f 15,— ²⁾ leden f 9,— ³⁾ C.J.P.-houders f 5,— ⁴⁾ leden f 5,— ⁵⁾ leden f 6,—

een vredesaktivist schiet niet onder iemands duiven — een havik wel

„Je wilt beter zijn dan de machine“

Vooraf jongeren zijn soms niet weg te slaan van gok-, spelletjes- en flipper-apparaten. Sommigen zijn er zo aan verslingerd dat van verslaving kan worden gesproken. Té grote bedragen worden er dan in gestopt met als gevolg lenen, schulden maken of stelen. EGO-redakteur Wim Heij vond, na lang zoeken, eindelijk iemand die zijn verhaal wilde vertellen. Het is de dienstplichtige soldaat Rienk-Jan Huizenga van het 45e Pantserinfanteriebataljon uit Steenwijk. Bij hem ging het nog niet om grote bedragen. Toch noemt hij zichzelf een ex-verslaafde, want geruime tijd kon hij een gokhal moeilijk voorbij komen.

In bijgaand vraaggesprek vertelt hij hoe zijn verslavingsproces verliep en hoe hij er weer af kwam. Want voor spelletjesapparaten e.d. heeft Rienk-Jan geen enkele belangstelling meer. Dit soort apparaten heeft hij letterlijk en figuurlijk de rug toegekeerd.

Wat voor type apparaten heb je allemaal?

Allereerst flipperautomaten. Dat zijn, wat mijn ouders noemen de knikkerbakken van de kermis. Die kwamen van oudsher al voor. Overal kwam je ze tegen. Een flipperkast is een bal die rolt, die je omhoog kunt brengen, punten scoren en die op een gegeven moment verdwijnt wanneer je het niet goed doet of gewoon door stom toeval. Dan heb je de heel beruchte fruitautomaat, ook wel de eenarmige bandiet genoemd. Die fraaie term heb ik niet van mezelf want die komt uit een Lucky Luke-boek, maar het is wel duidelijk wat er mee bedoeld wordt. Tenslotte heb je dan nog de computerspelletjes die momenteel heel erg in opkomst zijn. Dat zijn wel de drie belangrijkste.

Verslaving

Waar ben jij aan verslaafd geweest?
Aan de computerspelletjes.

Hoe komt iemand er toe achter zo'n apparaat te gaan staan?

Ik denk dat het begint uit nieuwsgierigheid. Je gaat eens bekijken wat het inhoudt en dan doe je het een keer. Of je gaat met vrienden mee die het al langer doen en die vragen dan aan je „doe een potje mee“. Het is leuk, je doet het later nog eens en dan hangt het er maar van af wat voor iemand je bent. Als je er niets aan vindt dan doe je het misschien nooit meer. Maar je kunt ook de smaak te pakken krijgen en er mee door gaan. Dat je er de ene na de andere gulden ingooit, omdat je er een kick van krijgt. Het begint allemaal vrij onschuldig.

Maar hoe ontstaat zo'n verslaving?

Er zullen ongetwijfeld verschillende redenen voor zijn. Het type mens is ook heel belangrijk. Het zijn vaak dezelfde typen die er verslaafd aan raken. Ver-

veling is zeker een belangrijke oorzaak. Je weet niet wat je moet doen, je raakt als het ware verzeild in zo'n gokhal en tja . . . dan kan het gemakkelijk misgaan.

Wat ik niet begrijp is, dat je met al die apparaten, behalve met de fruitautomaat, niets kunt winnen en toch raken mensen er verslingerd aan. Wat is dan toch de uitdaging van zo'n apparaat?

De echte uitdaging is om zo'n machine te overwinnen. Je vecht als het ware tegen de computer, dat is het waar je eigenlijk mee bezig bent. Wanneer je je goed inleeft in een spel dan vecht je tegen het ding. Je wilt beter zijn dan de machine. Wanneer je dat niet lukt dan gooi je er nog een gulden in en je probeert het opnieuw. Je denkt te weten

waar je nu op moet letten, hoe het werkt. Zo raak je eraan verslaafd.

Je kunt niets winnen, behalve van het apparaat?

Ja kijk, echt winnen van het apparaat kun je natuurlijk nooit, want op een gegeven moment verlies je toch . . .

Financiële problemen

Maar als je dat nu weet, waarom stop je er dan toch iedere keer weer opnieuw geld in?

Voor dat je dat beseft, voor dat je dat echt weet dat je er alleen maar geld in kan stoppen zonder dat er iets uitkomt, ja, dan zijn er al honderden guldens doorheen gegaan. Ik was nog niet eens zo'n ernstig geval. Misschien dat ik tot drie à vierhonderd guldens ben gekomen, uitgesmeerd over een periode van een klein jaar. Voor je het wist ging je zo'n gokhal binnen, ieder spelletje was een gulden. Vijf keer zo'n spelletje, wat is dat nu, maar vijf keer was wel vijf gulden. Vijf of tien gulden was er in zo'n gokhal zo doorheen.

Kon je moeilijk langs zo'n gokhal komen?

Op het laatst niet meer, toen had ik er een maatregel voor genomen. Maar in het begin als je dan ergens kwam in een cafetaria bijvoorbeeld en je zag zo'n apparaat staan, je hoorde de geluiden, ja dan trok het gewoon. Je ging er naar toe, keek wat het was. Was het bijvoorbeeld een heel nieuw apparaat en zag het er aantrekkelijk uit, dan probeerde je het een keer en nog eens. Vond je het een leuk spel en dacht je dat je het wel steeds beter zou kunnen, dan bleef je het steeds proberen. Het is een heel gek iets, bijna onverklaarbaar zou ik zeggen, waarom je het steeds weer doet.

Bij jou bleven de bedragen nog betrekkelijk laag en toch kwam ook jij in financiële problemen?

Ik heb diverse keren geld moeten lenen. Een tientje hier, een tientje daar, maar die moet je de week daarop wel terugbetalen. Wanneer je dat eerst terugbetaalt kun je niet meer gaan spelen. Dus maar weer opnieuw lenen. Op een gegeven moment kreeg ik door dat het zo niet langer kon. Gelukkig is het bij mij niet helemaal uit de hand gelopen.

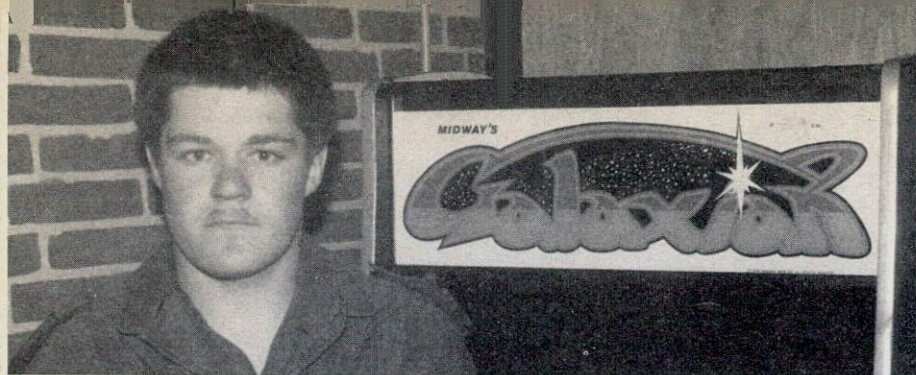
Je beschrijft aardig het dilemma. Aan de ene kant de aantrekkingskracht van het apparaat, aan de andere kant het probleem van de oplopende financiële moeilijkheden. Kun je je voorstellen dat mensen op een gegeven moment geld gaan stelen?

Ja, dat kan ik me goed voorstellen. Dat zijn dan wel mensen die zo verslaafd zijn dat ze er per dag wel vijftig of honderd gulden ingooien. Zoals ik al zei dat is mij gelukkig niet overkomen.

Afkicken

Hoe ben je er af gekomen?

Dat is, zeker achteraf, een leuk verhaal. Ik ging altijd samen met een vriend

naar zo'n gokhal. Er waren ook machines waar je met z'n tweeën aan kon gaan staan, dan kon je van elkaar winnen. Of de een schoot en de ander stuurde, dan was je als het ware één persoon tegen zo'n machine. Op een gegeven moment, mede onder druk van onze ouders, hebben we voor de gein tegen elkaar gezegd dat als we elkaar daar nog eens zouden zien, in die gokhal, dat dan de één de ander vijftientwintig gulden moest betalen. We hebben daar toen een heus kontrakt voor opgesteld met getuigen. Ik bewaar het nog steeds als herinnering. Die onderlinge overeenkomst hebben we toegepast. Wanneer je dan langs die gokhal fietste, keek je niet meer naar die hal of die apparaten die er stonden, maar of de fiets van de ander er ook stond, dan kon je vijftientwintig gulden verdienen.

Dat heeft gewerkt?

Bij ons in ieder geval wel en zelfs meer

dan dat. Ik denk dat het mijn redding is geworden.

Je kunt nu gemakkelijk met je rug naar zo'n apparaat toe gaan staan?

Ja, heel zeker. Daar heb ik totaal geen moeite meer mee. Ik doe het ook nooit meer. Er is gewoon niets meer aan. Het zal ongetwijfeld ook samengehangen hebben met mijn leeftijd. Het heeft namelijk echt wel iets avontuurlijks.

Verbieden?

Zou je, op grond van je eigen ervaringen, voor een verbod op deze apparaten zijn?

Verbieden . . . Misschien kan je het zo zeggen, het is niet goed dat ze er zijn, maar verbieden, dat gaat me te ver. Het is waar, kinderen bijvoorbeeld zijn misschien vlug geneigd om iets uit de portemonnaie van moeder te halen. Als je daar naar kijkt zou je geneigd zijn te

zeggen: voor hen is het goed wanneer ze er niet meer zouden zijn. Je kan ook zeggen: iedereen kan zijn gezond verstand gebruiken, dus waarom zouden ze afschaffing moeten worden . . . Op z'n tijd is het best leuk eens een spelletje te doen.

Zijn het inderdaad veel jongeren die in die gokhallen komen?

Heel veel. In die gokhal waar ik veel kwam, kwamen ook veel scholieren, vooral in de pauzes, en zeker niet alleen de leerlingen van de hoogste klassen. De leeftijdsgroep 14-15-jarigen was zelfs het sterkst vertegenwoordigd.

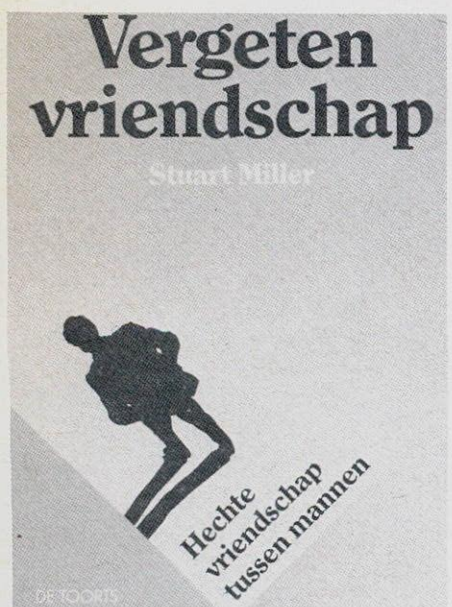
Hoe kijk je tegen de invoering van een leeftijdsgrens voor gokhallen aan?

Ik denk dat ik daar minder bezwaren tegen zou hebben, want de leeftijd speelt een heel belangrijke rol. Stel dat de leeftijd op 18 jaar gesteld zou worden, dan denk ik dat het helemaal niet meer zo'n goede business zou zijn. Dan werd er beslist veel minder gebruik van gemaakt.

Maar met leeftijdsgrenzen ligt het ook niet zo eenvoudig. Iemand van 16 jaar mag een bromfiets rijden, iemand van 18 jaar „mag“ zijn vaderland verdedigen. Een leeftijd vaststellen voor een gokhal lijkt mij nog niet zo simpel?

Maar ten aanzien van 13-14-jarigen vraag je je toch af, of je dat ongemoeid moet laten.

Wim Heij

„... het belangrijkste van vriendschap is dat je op de begane grond terecht komt. Het is moeilijk mannen daar te krijgen. Ze willen „boven“ blijven, gevoelens vermijden, confrontatie vermijden. Ze willen rationeel, professioneel, beschermd en belangrijk blijven. . . . ze zijn bang voor het onbewuste – de dingen die nooit gezegd, nauwelijks gedacht worden, de spokende schaduwen, jaloezie, verlangens naar diepte. Ze zijn bang om lief te hebben.“ (blz. 73). Aan het woord is één van de honderden mannen (en vrouwen), waarmee de

Amerikaan Stuart Miller in drie jaren in de V.S. en Europa gesprekken voerde voor zijn boek „Men and Friendship“. In een vertaling van David Grabijn bracht uitgeverij De Toorts in Haarlem het boek in Nederland uit onder de titel „Vergeeten vriendschap, hechte vriendschap tussen mannen“ (176 blz.).

De tekst achterop de omslag begint met de vraag: Kunnen volwassen mannen naast hun vrouw of partners, naast hun werkring de kameraadschap en toewijding vinden van hechte vriendschap met minstens één man?

Stuart Miller stelde zich die vraag en ging op onderzoek uit. Waarom? Even boven de 40 geworden „... bevond mijn leven zich in een staat van aanzienlijke ontreding. Noem het maar een crisis van de middelste levensjaren. Een recente pijnlijke scheiding, onzekerheden wat betreft de carrière, de eerste kwalen van de middelbare leeftijd die zich aandienen – dat alles dwong me naar anderen toe . . .“, schrijft hij in zijn voorwoord.

Miller stapte uit een academische carrière als docent, auteur, directeur van het Esalen Institute en leider van het Institute for the Study of Humanistic Medicine in Californië. Hij vertrok naar Europa en woont nu in Florence. Hij ervoer aan den lijve en ontdekte wat voor de meeste mannen opgaat: in feite zijn mannen eenzaam, ondanks de (vaak opgehouden) schijn van het tegendeel. We hebben immers makkers, maten,

vrindjes, collega's, kennissen bij tientallen om ons heen, maar een échte vriend . . .

Over de werkelijkheid van die situatie – én wat er aan te doen om daar uit te komen – gaat dit inspirerende en vlot leesbare boek. In 15 hoofdstukken met veel „praktijkverhalen“ komen heel wat onderwerpen op een persoonlijke wijze aan de orde, zoals: intimiteit, depressie, jaloezie, tijdgebrek, vrouwen, angst voor homoseksualiteit, concurrentie enz.

Door de vele openhartige „bekenntnissen“ van de geïnterviewden en de betrokkenheid van de auteur, roept dit boek bij de lezer vanzelf een grote mate van herkenbaarheid op. Voor wie z'n hoofd niet in 't zand wil steken voor eigen levensvragen een boeiende hulp in bezinningsmomenten – en daar hoeft je bepaald niet voor boven de 40 te zijn.

Stuart Miller: *Vergeeten vriendschap*. Uitg. De Toorts, Haarlem. Prijs f 26,25.

Frank Spoelstra

Uncommon valor

Terug naar de hel van Vietnam

Een oorlog is niet voorbij, wanneer officieel het laatste schot gelost is. Wanneer de soldaten naar huis terug zijn gekeerd (of niet), en wanneer de overlevenden moeizaam proberen uit het puin weer iets van een leefomgeving op te bouwen. Een oorlog woedt door, totdat alle mensen die er mee geconfronteerd zijn geweest, rust hebben gevonden in hun graf. Eerder is een oorlog nooit voorbij.

Over dit aspect van de oorlog in al zijn krankzinnigheid gaat de film *Uncommon valor*. Ik zeg er onmiddellijk bij dat de film commercieel van opzet is. Dat een grote ster, Gene Hackman, voor het gerinkel van de kassa moet zorgen en dat de spanning, ondersteund door zeer suggestieve muziek, bijna volgens het boekje wordt opgevoerd, tot aan het spectaculaire slot toe.

Toch laat de film een diep indruk achter, juist doordat een top-acteur als Hackman van zijn rol méér maakt dan waar hij voor gehuurd is. Hij speelt in *Uncommon valor* de rol van een vader, die zich niet kan neerleggen bij het feit dat zijn zoon, na het beëindigen van de oorlog in Vietnam, als „vermist” is opgegeven. 's Nachts kan hij vaak niet slapen, heeft hij visioenen over de jongen, en wordt hij gekweld door de machteloosheid van elke ouder die zijn kind wil beschermen en dat niet meer kan.

Hij heeft alle officiële instanties afgelopen, maar steeds nul op het rekest gekregen. Dan krijgt hij op een dag een foto toegespeeld van een bevriende piloot. De foto is vanuit de lucht genomen

en toont een nederzetting waarvan de piloot vrijwel zeker weet dat het een krijgsgevangenkamp van de Vietcong moet zijn. Nu weet de vader dat hij niet langer werkloos hoeft af te wachten: hij kan in actie komen en iets tastbaars proberen te doen om zijn zoon op te sporen. Een oliemagnaat, wiens zoon eveneens vermist is, zorgt voor het benodigde geld. Dan gaat Hackman op zoek naar mannen die hem op zijn tocht willen vergezellen, en dat zijn natuurlijk de voormalige slapiers van zijn zoon. De vijf mannen voelen aanvankelijk niets voor het plan, willen de verschrikkingen liefst diep weggestopt houden, maar uiteindelijk weet Hackman ze toch zover te krijgen dat ze zich gewonnen geven. Een zesde man, veel jonger dan de rest, gaat ook mee, naar later blijkt omdat hij met een ander onverwerkt probleem worstelt: zijn vader is indertijd in Vietnam gesneuveld.

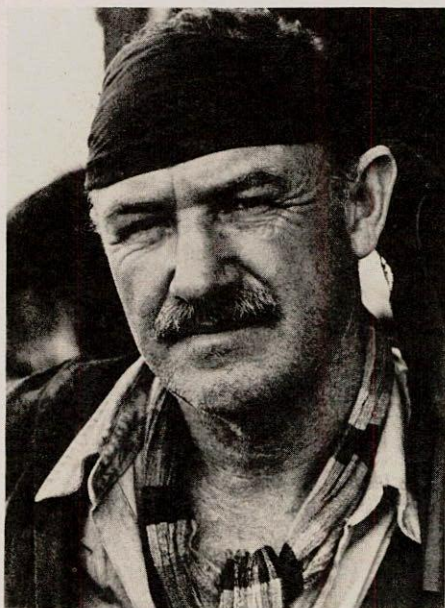
Er wordt een zware training op touw gezet, en na wat schermutselingen in de beginfase, groeit er tussen de zes mannen en hun aanvoerder een hechte band.

Als de training achter de rug is, reist het

gezelschap eerst af naar Bangkok. Daar wacht hun de eerste tegenslag: hun wapens worden in beslag genomen, maar via een oude Chinese drugshandelaar weten ze aan nieuw wapentuig te komen. De man zelf fungeert, samen met zijn twee zeer strijdbare dochters, als gids. In Laos vinden ze tenslotte het kampement en na een werkelijk adembenemende verkenningstocht wordt de aanval op grootscheepse wijze ingezet. Er ontbrandt een mini-oorlog, en er vallen de nodige slachtoffers. Ik zal u de uiteindelijke ontknoping niet verklappen, maar Gene Hackman zal verder gaan als een vader die tenminste rust heeft gevonden, die weet waar hij aan toe is.

De zeer jeugdige scenario-schrijver Joe Gayton schreef het script voor *Uncommon valor* naar een idee van Wings Hauser, een jonge acteur. Paramount zag onmiddellijk brood in het pasklare verhaal, dat zeker in Amerika miljoenen mensen zeer direct zou aanspreken, en niemand minder dan Ted Kotcheff werd voor de regie aangetrokken. De opnamen werden geheel gemaakt op Hawaï en in Los Angeles. De acteurs en de leden van de filmploeg hadden veel hinder van nieuwsgierige toeschouwers die zich ondanks zeer zware veiligheidsvoorschriften, voortdurend op het slagveld begaven. Het Hawaïaanse eilandje Kanuui was dankbaar voor de invasie van Amerikaanse film mensen, want de economie kon een dergelijke injectie goed gebruiken. Vanwege de paradijselijke omgeving (in schrille tegenstelling met de aard van de film die er werd gedraaid) lieten steeds meer medewerkers hun vrouwen, kinderen of vriendinnen overkomen, zodat er, buiten de enerverende opnamen om, werd gesurfd, gevist, gedoken en gezonnebaad. Alleen Gene Hackman hield zich verre van deze sportieve vormen van ontspanning: hij verschanste zich in zijn idyllisch onderkomen en hield zich bezig met de schilderkunst . . .

Leo van Opzeeland

Gene Hackman, hoofdrolspeler in *Uncommon valor*, in een netelige situatie

in 't kort

Hoewel de film **Tank** niet als lachfilm zal zijn bedoeld, heb ik persoonlijk om de moralistische trekjes die erin verwerkt zijn, herhaaldelijk moeten proesten. Tank vertelt het verhaal van een beroepsmilitair, Zack, die er zijn tijd bijna op heeft zitten. Hij droomt van een boot, om samen met zijn vrouw en zijn zoon van een welverdiend pensioen te kunnen genieten. Zijn laatste loodjes zal hij slijten in een plaatsje in het Zuiden van Amerika, waar de plaatselijke bevolking, onder aanvoering van een Redneck-achtige sheriff, niet veel op heeft met de bewoners van de militaire basis. Wanneer Zack zich tijdens een avondje in het lokale café dan ook vergrijpt aan de hulpsheriff (die een prostituée had afgerammeld, met wie Zack had zitten praten), ziet de sheriff zijn kans schoon om Zack, via zijn zoon geweldig met de rug tegen de muur te zetten. De zaak escaleert op een grotske manier wanneer Zack besluit zich te verdedigen tegen zoveel willekeur door er met zijn eigen privé-tank, een troeteldier waar hij samen met zijn zoon heel wat uurtjes aan heeft besteed, vandoor te gaan om, over de grens in een andere staat, zijn recht te krijgen. Tank is een belachelijke film, Amerikaanser dan Ronald Reagan, vol wijze lesjes naar het publiek toe, een film bovendien die het leger voorstelt als een rechtvaardig, karaktervormend instituut. Heel gunstig dat figuren als de sheriff zo trefzeker worden gekritiseerd, maar verder moet je 't verhaal maar met heel wat korrels zout nemen. De sherman-tank is nog het leukst om naar te kijken, al doet de oude rot James Garner (vroeger meermalen de partner van Doris Day) het ook nog heel aardig.

Jill Clayburgh is weer schitterend op dreef als de juriste Hanna Kaufman in de film **Hanna K.** van de Griekse regisseur Costa-Gavras, die een meester is in het aanschouwelijk, gedramatiseerd verpakken, van politiek zeer hete hangijzers. Dat deed hij twee jaar geleden met „Missing“, op een manier, die een zeer groot publiek bereikte, en dat zal met Hanna K. zeker weer lukken. Hanna K. is een Amerikaanse jodin, getrouwd met een Fransman, maar niet meer gelukkig in dat huwelijk. Ze is uit idealistische motieven naar Israël vertrokken en, als de film begint, zwanger van de officier van justitie, een zeer joodse man, van wie ze niet genoeg houdt om met hem te trouwen. Dan krijgt ze op een dag de zaak te verdedigen van een Palestijn, een aanvallige

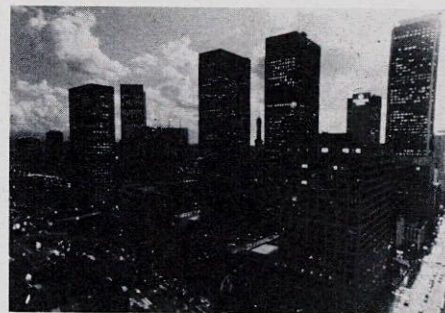
James Garner in z'n Sherman-tank

jongeman, die voortdurend gearresteerd wordt omdat hij illegaal de grens overschrijdt. Hij wil zijn geboortehuis bezoeken. Hanna gaat zich voor de jongen interesseren, zeer tot ongenoegen van haar starre minnaar. Omdat Hanna de zaken niet meer kan overzien wanneer ze dreigende telefoontjes krijgt, vraagt ze haar Franse echtgenoot over te komen om haar te adviseren. Die wil haar zonder meer mee terugnemen, maar dat kan Hanna ook niet. Daarvoor is ze al te zeer verstrikt geraakt in dezelfde problemen waar alle mensen die bij deze politieke situatie betrokken zijn, geen oplossing voor kunnen vinden. Costa-Gavras beschouwt de Palestijnse kwestie in de allereerste plaats als een menselijk drama, en als zodanig heeft hij het verhaal ook in beeld gebracht. Schitterend zijn de opnamen van Israëliische lokaties die je zo vaak in het nieuws hoort noemen en waar je je dan eigenlijk geen concrete voorstelling van maakt. Schitterend ook is Jill Clayburgh, de vrouw die, op allerlei gebieden, voor keuzes komt te staan die een sterfelijk mens eigenlijk niet maken kan. Mag u niet missen!

Jill Clayburgh als de juriste Hanna K.

De film **Koyaanisqatsi** vergt veel van de kijker, maar de kijker met een open blik en de juiste ontvankelijkheid van geest krijgt voor zijn moeite heel veel terug. Koyaanisqatsi is een Indiaans woord dat zoveel betekent als: leven uit balans. Actueler kan haast niet, met overal vervuiling, corruptie, bewapeningswedloop en honger. Zo kan het leven nooit bedoeld zijn geweest. Koyaanisqatsi betekent echter ook nog iets an-

Beeld uit Koyaanisqatsi

ders. Het wil ook zeggen: leven dat een ander leven oproept. En dat is wat de maker, Godfrey Reggio, voor ogen heeft gestaan toen hij gedurende zeven jaar aan deze productie werkte. Reggio is een idealist, een mensensoort die we in deze tijden broodnodig hebben. Hij is religieus opgevoed, werd aanvankelijk straatwerker voor boefjes in New Mexico, maar hij wilde zijn bereik vergroten, en hij beseft de macht van de audiovisuele mogelijkheden die deze tijd biedt. Zijn film is een zeer poëtische aaneenschakeling van beelden, ondersteund door de progressieve maar perfect op die beelden toegesneden muziek van Philip Glass. Het resultaat is een soort trip, een ondergedompeld worden in een adembenemende serie fraaie landschappen en zonsondergangen, afgewisseld met beelden van wapenfabrieken, industrieterreinen en wat er verder allemaal niet deugt in onze mooie wereld. De opnamen werden in veertien verschillende staten gemaakt. In Berlijn, waar de film al is vertoond, kunnen de critici hun enthousiasme nauwelijks onder woorden brengen. Film in zijn meest spectaculaire vorm.

L. v. O.

Voor je het weet zijn mensen in hokjes ingedeeld.

Dat gebeurt al zo lang.

Vaak gevolgd door gewelddadige onderdrukking.

Voor je het weet heb jij mensen in hokjes ingedeeld.

Zie je alleen nog maar hun uiterlijk. Flauwekul, als je erbij nadenkt.

Maar denk er dan wel bij na!

Denk zélf na.

Laat het niet doen door klups die nog zo mooi kunnen praten, maar die wel de problemen van vandaag verpakken in rassistische verhalen.

Die mensen diskrimineren omdat ze homo zijn, of zwart.

Wij hebben bijvoorbeeld

SWP

gebeurd is.
Toen was het:
Die zal je belazeren, want dat is een jood.
En nu ook:
Die steekt met messen, want dat is een
surinamer.
Die veroorzaakt werkloosheid, want dat is
een buitenlander.
Toen: miljoenen doden in een wereldoorlog.
Nu: de verkoop van hakenkruizen en
hitlerboekjes; smerige leuzes op muren en
rassistiese pamfletten.
Geef fascistten nu geen kans, laat ze niet
hun gang gaan.
Versper ze de weg.

Veiligheid

Zeg pa, moeten die nieuwe raketten nou geplaatst worden of niet?

Maar natuurlijk jongen, als die Russen steeds meer van die dingen maken, kunnen wij toch niet achterblijven. Dan kunnen we ons beter meteen overgeven. Nee joh, evenwicht moet er blijven en als het even kan moeten wij er een paar meer hebben dan zij.

Ja maar pa, die raketten zijn toch hartstikke gevaarlijk?

Ach welnee jongen. Kijk, vroeger wisten ze niet precies wat voor gevolgen zo'n atoombom had. Daarom zijn ze er

ook een beetje onvoorzichtig mee geweest. Maar tegenwoordig doen ze allerlei proeven, dus ze weten precies waarom ze die dingen niet moeten gebruiken. Nee joh, voor die kernwapens hoeft je niet bang te zijn. Die zijn zó gevaarlijk dat mensen ze nooit zullen gebruiken.

Maar pa, als ze nooit gebruikt worden, dan hoeven ze toch ook niet gemaakt te worden?

Dat zie je helemaal verkeerd jongen. Die wapens zijn er voor onze veiligheid. Je moet ze maar vergelijken met een autogordel. Dat ding heb je nooit nodig, als 't goed gaat. Maar als het een keer fout gaat kan het flink aankomen en daarom moet je 'm gebruiken.

Maar u zei toch net dat kernwapens juist niet gebruikt worden omdat ze veel te gevaarlijk zijn?

Ja, en dat is ook zo. Die kernwapens zijn er om ervoor te zorgen dat ze nooit gebruikt zullen worden. Dat is misschien een beetje moeilijk te begrijpen, maar het is nu eenmaal een ingewikkeld probleem.

Misschien ben ik wel te jong of heb ik te weinig geleerd, maar er zijn toch al zoveel kernwapens dat de wereld wel 40 keer kapot kan worden gemaakt?

Daarom juist, zoon. Kijk, de mensen die 't voor het zeggen hebben weten dat ook drommels goed. Dat zijn heel verstandige mensen die precies weten wat ze doen. Hoe meer van die kernwapens er komen, hoe gevaarlijker het wordt om ze te gebruiken; dus dat doen ze nooit. Nee jongen, het zit wel goed, daar kun je gif op innemen.

Kreukvast

FASCISME-AFFICHE

Het fascisme-affiche op de voorgaande pagina's wordt de lezers van Ego nogmaals aangeboden door Brouwer Offset B.V. wegens misdruk in het vorige meinumner van Ego.

Leuke Russen zijn „gevaarlijk”

Viatcheslav (Slava) Syssoïev is een 46-jarige Rus. Hij werkte in Moskou op een architectenbureau. Hij bouwde maquettes. Omstreeks 1974 had hij daar opeens genoeg van en begon te tekenen. Karikaturen en spotprenten waarmee hij binnen de kortste keren last kreeg met de Sovjet-autoriteiten. Zijn tekeningen doken op in het buitenland. Vrijwel allemaal maken ze de Russische samenleving belachelijk. Een vier jaar geleden in Frankrijk verschenen album van Syssoïev toont hem als een buitengewoon geestige en vindingrijke cartoonist. Syssoïev werd aangeklaagd en opgepakt. De aanklacht begon met de woorden: „Aangezien hij geen talent heeft... Hij werd er van beschuldigd „pornografie” te hebben gemaakt die met behulp van diplomaten het land is uitgesmokkeld. Syssoïev zit nu in de gevangenis of in een psychiatrische inrichting. Zekerheid daaromtrent is moeilijk te krijgen.

Een tekening van Viatcheslav Syssoïev die, omdat hij de Russische samenleving over de hekel haalt, is opgesloten. (Uit: de Volkskrant van 3 maart '84)

vaste prik

wie EGO leest leeft langer

'n vinger gaat toch niet zomaar naar de knop – hersenen geven daartoe toch opdracht

een dwarsbalk is het eerste onderscheidingsteken van een hoofdofficier

Luns' liefste wens bij z'n afscheid – een jaargang EGO: ingenaaid

hamvraag 90-er jaren – nemen de Russen hun gas terug

Lubbers gaat weg bij 1.000.000 werklozen – is dat 't gevolg of 't bewijs

dienst: finishing touch

EGO: het best bij de tijd

opgeknipt voor u

Cruyff en Gullit

De invloed van de enkeling op de ploeg

De nuchterheid van Coen Moulijn stond in tamelijk schril contrast met de plotseling weer uitbundige geestdrift van Rotterdam. „Vallen er één of twee spelers weg, dan blijft van Feyenoord niet meer over dan een middelmatig elftal”, zo sprak de vroegere linksbuiten. Het kampioenschap van de Rotterdammers heeft inderdaad één ding duidelijk gemaakt: het inzicht van één man kan bepalend zijn voor de metamorfose van een heel team. En die man heette bij Feyenoord niet trainer, voorzitter, arts, terreinknecht of penningmeester, maar Cruyff.

In een krampachtige poging zijn eigen rol te revalueren, legde oefenmeester Libregts alle nadruk op „Het Collectief”. Het was bij Feyenoord een kwestie geweest van „Cruyff inpassen” en „Cruyff gebruiken”. Het was kortom de verdienste van Libregts geweest, dat de voormalige Ajaxied zijn nieuwe ploegenoten tot volledige ontplooiing kon brengen. Allemaal onzin natuurlijk. Vermoedelijk was de meest misbare man, die Feyenoord het afgelopen seizoen in dienst had, Libregts zelf. Zijn enige en toereikende devies was: Cruyff zijn gang laten gaan.

De verdiensten van Cruyff

Werd Feyenoord immers de kampioen van de taktiek? Nee, Feyenoord verwerfde de titel op grond van een aantal verrassende en dikwijls zeer fraaie passes van Cruyff. Op tv was bijna geen Feyenoord-doelpunt te zien, dat niet op een of andere manier werd voorbereid door Cruyff. En de pijnlijkste vertiespunten werden geboekt in Groningen, tijdens één van de twee wedstrijden, die Cruyff niet kon spelen. Cruyff dwong de aanvallers van Feyenoord neer van positie te wisselen dan in hun vele voorafgaande loopbaan en in de slotfase van de competitie kreeg de equipe daardoor steeds meer zelfvertrouwen en scoringskansen. Ondanks een spits als Houtman kon de doelpuntenproductie aardig opgevoerd worden.

Houter dus verdiensten van Cruyff? Nee, ten dele. Want hoe spiritueel hij ook op latere leeftijd nog blijkt te kunnen voetballen, zijn invloed typeert tevens de makke van het Nederlands voetbal. Het voornaamste adagium van dat Nederlands voetbal en dus van de Nederlandse trainers is: speel de bal isocoloos naar de vrijstaande man en tijd vooral geen balverlies. Steriel spel is het gevolg. Dat was althans de ontwikkeling, die zich duidelijk afspiegelde en die zijn weerslag had op de bezoekersaantallen. Enige verandering is inmiddels wel ingetreden, maar dat is alweer met name de verdienste van

Cruyff. Bij Ajax bracht hij iets terug van de oude „Schwung”, maar het publiek keek daar gezien de Amsterdamse traditie op dat gebied nog niet verbaasd van op, ofschoon de opleving van de publieke belangstelling aanvankelijk inderdaad was toe te schrijven aan het Cruyff-effect.

Veranderingen door Gullit

Bij Feyenoord echter was het effect van Cruyffs komst veel opvallender, omdat de Rotterdamse ploeg zich in geen tien jaar had weten los te maken van het oude, bekende spelpatroon. Feyenoord was nooit veel méér dan een zwoegende, nogal houterige, fantasieloze en harde ploeg. Overigens vreemd hoe zo’n traditie gestalte kan krijgen. Maar hoezeer dat misschien ook in de Rotterdamse voetbalaard zit, het was natuur-

Johan Cruyff

Ruud Gullit

Foto: Dries Linssen/3 poot bv

lijk ook een kwestie van aankoop-beleid. Toen Gullit immers van Haarlem werd overgenomen, voltrok zich al een eerste verandering. Deze openhartige, directe en uiterst prettige persoonlijkheid had gemakkelijk ten onder kunnen gaan in het Rotterdamse aanpassingsproces. Hij immers had bij zijn komst nog niet de langdurige ervaring om een heel team tot zijn speelwijze te bekeren. Zelfs Van Hanegem was dat in zijn actieve periode slechts zelden gelukt. Ook in dat opzicht was het aantrekken van Cruyff dus een sterke zet. De dreiging, dat Gullit in het keurslijf van het oude concept zou verkommeren, werd erdoor weggenomen. Cruyffs komst was integendeel de voorwaarde, waaronder hij zou kunnen gaan floreren.

Op die manier kreeg de aanvalskracht van Feyenoord een nieuwe impuls. De verdediging was in zekere zin minder belangrijk, daar kon men althans – alweer uit hoofde van de traditie – minder bezorgd om zijn. Een paar harde jongens in de defensie stonden garant voor het jaarlijks geringe aantal tegendoelpunten. Buitengewoon frappant was echter ook de invloed van de ontwikkelingen op hun gedrag: Feyenoord kwam met Haarlem de competitie uit als de sportiefste ploeg. Waarbij juist het samengaan van die twee ploegen doet vermoeden, dat Gullits opvattingen over „fair play” van grote betekenis zijn geweest. De ex-Haarlemmer weigert op provocaties in te gaan en vindt „hardheid” geen wezenstrek van het voetbal. Ook dat is min of meer een ommekeer in het Nederlands denken over voetbal.

Hans van Wissen

Jongeren nog altijd kind van de rekening

Als je op de krantekoppen afgaat heeft iedereen het beste voor met jongeren. Prima natuurlijk. Het is helemaal niet gek als mensen die in het bedrijfsleven de touwtjes in de handen hebben ook aan werkgelegenheid voor jongeren denken. En als het even kan banen ter beschikking stellen. Je kunt zelfs stellen dat dat hun maatschappelijke verantwoordelijkheid is. Vraag is wel, ten koste van wat willen zij jongeren een baan bezorgen?

Gaat het om kostenverlaging? Zo in de trant van: beter één zeventienjarige à driehonderdzeventig gulden netto dan een volwassene à dertienhonderdzeventig piek. Of: in deze tijd van werkloosheid neemt hij wel genoeg met honderd gulden in de week. Hij wil immers ervaring opdoen!

Lastenverlichting

Zo zei voorzitter Van Veen van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen, eind april j.l. tijdens een toespraak voor de Commerciële Club in Emmeloord, dat de werkgevers de toegezegde verdubbeling van leerlingplaatsen niet door laten gaan als het kabinet aan de lastenverlichting gaat tornen. Eerder had het VNO toegezegd 25-duizend leerlingplaatsen extra in te stellen.

Volgens Van Veen moet de overheid een aantal juridische en andere belemmeringen wegnemen om het aantrekken van nieuw personeel mogelijk te maken. Op zich klinkt zo'n zin niet onaardig. De bedoeling van het VNO is echter om het ontslagrecht en het minimumloon te veranderen en/of af te schaffen.

Een andere werkgever, de heer Bosman van de christelijke middenstandsorganisatie (NCOV), vindt dat een deel van de door Lubbers toegezegde lastenverlichting, totaal 2 miljard gulden in 1985, gebruikt moet worden voor het scheppen van jeugdbanen. Dit moet dan in de vorm van een extra verlaging van de werkgeverspremies. De verlaging van het bruto-jeugdloon heeft een sterk drukkend effect op de totale loonkosten bij de middenstand, aldus Bosman.

De Jongerenbeweging verbonden met de FNV reageert laconiek op de plannen van de NCOV: „Eindelijk erkennen de werkgevers dat de jeugdlonen niet verder omlaag kunnen.”

De theorie dat dit plan vijftien- tot twintigduizend banen zou moeten opleveren trekt de Jongerenbeweging nogal in twijfel. „De afgelopen jaren hebben wel bewezen dat het goedkoper maken van jongeren niet betekent dat hun kans op werk toeneemt. De jeugdlonen

zijn met 23 percent gedaald, maar de werkloosheid onder jongeren is alleen maar toegenomen”, aldus D. de Jager.

Arbeidsprojecten voor werkloze jongeren

„Wij hebben – aldus De Jager – ook nog wel een paar voorstellen nu de jacht op de twee miljard is geopend. Een deel van het bedrag zou gebruikt kunnen worden om de werktijdverkortings voor jongeren te betalen. Zij kunnen dan een voortrekkersrol vervullen zonder daar extra voor te moeten inleveren. Een tweede mogelijkheid is een deel van dat geld te gebruiken voor de subsidiëring van de arbeidsprojecten voor werkloze jongeren (EAJ-regeling).”

Hoe het echter verder zal verlopen met de arbeidsprojecten voor werkloze jongeren is nog niet duidelijk.

De Rijksuniversiteit van Leiden heeft in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een onderzoek ingesteld naar de EAJ. Uit het onderzoek blijkt dat de arbeidsprojecten voor jonge werklozen geen onverdeeld succes zijn. Dit komt vooral door een overmaat van eisen die de overheid aan

de projecten stelt. Die eisen zijn bovendien vaak moeilijk verenigbaar.

De bijna duizend deelnemers aan de 81 projecten kijken met spanning uit naar de resultaten van dit evaluerende onderzoek. Minister De Koning heeft aangekondigd dat hij op basis van het onderzoek een besluit zal nemen over de toekomst van de EAJ-projecten. Het kamerdebat over de projecten is in afwachting van de studie uitgesteld.

Het idee voor de projecten is afkomstig van het NVV-Jongerencontact, een van de voorlopers van de Jongerenbeweging verbonden aan de FNV. De projecten zijn uniek, omdat het gaat om vaste banen tegen CAO-lonen. Het is de enige werkgelegenheidsmaatregel voor jongeren van Sociale Zaken die wordt gesteund door de jongerenorganisaties.

Dit jaar heeft het ministerie bijna veertig miljoen gulden voor de projecten uitgetrokken. De subsidie wordt vier jaar lang gegeven en daarna moeten de projecten zichzelf kunnen bedruipen.

Andere plannen

De Scheepvaartvereniging Zuid (SVZ), een werkgeversorganisatie in de Rotterdamse haven, wil zeventig jongeren die de haven- en vervoerscholen hebben doorlopen aan een tijdelijke baan helpen. De jongeren kunnen dan een jaar lang drie dagen per week bij een havenbedrijf naar keuze werken en krij-

Werkloosheid dit jaar naar 850.000

Dalin

Afzien van kortingen per 1 juli

UTRECHT (ANP) - Het Christelijk Nationaal Vakverbond vindt dat de opleving van de economie die het Centraal Planbureau heeft geconstateerd voor de regering een extra plan zijn om af te zien van de kortingen op de binnenlandse markt. De regering...

Banenplan voor jongeren loopt uit op mislukking

De Vervoersbond FNV weigert aan dit jongerenbanenplan mee te werken.

Beloning van jongeren

Welke belangen spelen rond de jeugdwerkloosheid nu een rol? Waarom haakt de Vervoersbond in de havens af? Waarom kunnen de FME-werkgevers zich niet binden aan een plan dat ze zelf mee ontwikkelden?

Middenstand wil extra jeugdbanen

„Met geld uit toegezegde lastenverlichting”

„Werkgevers beamen dat jeugdlonen niet verder kunnen dalen”

NCOV DOORBREEKT FRONT WERKGEVERS

„Lastenverlaging bedrijven moet deels naar jongeren”

Havenwerkgevers willen jongeren aan baan helpen

METAALWERKGEVERS GEZIEN ALS SCHULDIGEN

gen dan drie-vijfde van het minimum-jeugdloon betaald.

De achterliggende gedachte van het plan is te voorkomen dat de vakbekwaamheid van de pas opgeleide jongeren verloren gaat. De SVZ verwacht dat de meeste jonge havenwerkers binnen een jaar een permanente baan zullen vinden.

De Vervoersbond FNV weigert aan dit jongerenbanenplan mee te werken.

Een omvangrijk banenplan voor zeker negentigduizend jongeren, dat door werkgevers en werknemers was opgesteld, lijkt door terugtrekking van de werkgevers van de baan. Terwijl er een gesprek gepland stond met, alweer, minister De Koning, bleek dat de metaalwerkgevers FME zich niet aan het plan konden binden. Het voornaamste oogmerk van het plan was méér schoolverlaters aan de slag te krijgen. Op dit moment worden 180- duizend banen door schoolverlaters vervuld, dat zou moeten worden verhoogd naar 270- duizend.

Drs. Sperling, woordvoerder van de FME, verwacht dat het plan op korte termijn weer zal worden opgepakt. De Industriebonden FNV en CNV wachten af.

Waarom wil Van Veen (VNO) dat de overheid een aantal juridische en andere belemmeringen wegneemt? Waarom wil de NCOV een extra verlaging van de werkgeverspremie?

Een deel van hun werkelijke argumentatie zullen ze zeker achterhouden. Natuurlijk komen alleen de goed in de markt liggende argumenten naar voren. Maar... is het verteerbaar dat

jongeren, al dan niet met een diploma op zak, inzet van het „gebeuren” zijn? Jaren geleden zei een van de voormannen van de, toen nog werkende, jongerenorganisaties: „Werkende jongeren zijn het kind van de rekening.” Eigenlijk is er niets veranderd. Sinds het kindervetje van Van Houten zijn jongeren nog steeds hét kind van de rekening.

Kijken we alleen even naar de „beloning” van jongeren (zie ook de tabel): Tot 1 januari 1974 moest een kwart van de Nederlandse arbeiders en arbeiders het doen zonder een vastgestelde minimumgarantie. Dat waren de werkende jongeren beneden de 23 jaar. Op 1 januari 1974 kreeg iedere werkende jongere recht op een wettelijk gedeelte van het minimumloon voor volwassenen.

In de periode 1974-1984 is het minimum-jeugdloon met 23 percent verlaagd. Omdat een groot deel van de jongeren geen baan heeft zijn er tal van uitkeringen ontstaan, allemaal afgeleid van het wettelijk minimumloon voor 23-jarigen. In 1974 wilden de werkende jongerenorganisaties dat de leeftijd voor het wettelijk minimumloon op 18 jaar werd gezet. Vandaag de dag moeten jongerenorganisaties en vakbeweging vechten voor een handhaving van het minimumloon.

Werk hebben is fijn als je dat wilt. Maar werk hebben en onderbetaald worden...? Minimum is minimum!

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Maandlonen per 1 mei 1984

leeftijd	bruto	netto	aantal werkdagen vakantiewerk
15	596,30	± 470,-	
16	411,48	± 326,-	3 dagen
16	685,80	± 540,-	5 "
17	471,05	± 372,-	3 "
17	785,10	± 618,-	5 "
18	904,40	± 695,-	5 "
19	1043,50	± 786,-	5 "
20	1222,40	± 902,-	5 "
21	1441,10	± 1041,-	5 "
22	1689,50	± 1206,-	5 "
23	1987,70	± 1371,-	5 "

Jongerenbeweging verbonden aan de FNV
Oorsprongpark 9, Utrecht tel. 030 - 333115

een soldaat is een kind van
een ander

De rijkdom van ons waterrijk

Met onze gelaarsde voeten in de wal geplant hingen we, een vriendje en ik, zo ver mogelijk boven een sloot in Herfte, een buurtschap buiten de Overijsselse provinciehoofdstad Zwolle. Een jaar of dertien, een mooie voorjaarsmiddag, vrij van school – tijd voor een bijna dagelijks en welhaast fanatiek ritueel. De benodigde attributen hadden we meegebracht: een paar groot formaat lege weck-flessen in de fietstas en als „schepnet” een oude, aan een bezemsteel gebonden, appelmoeszeef. Eenmaal gearriveerd werd snel begonnen aan het doel van deze fietstochten: de bevolking bij elkaar „vissen” voor onze aquaria thuis. Koud-water-bakken uiteraard, want tropische (laat staan zeewater-)aquaria waren niet alleen te duur, maar ook veel minder spannend.

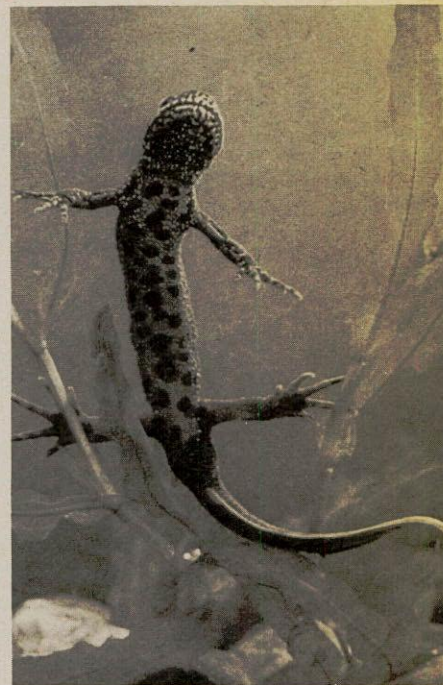
De forse zwemspieren van een kikker zijn als kikkerbiljetjes in trek. De voeten zijn met een vlies verbreed. Zo kan het dier zich goed tegen het water afzetten.

Bovenstaande jeugdherinnering kwam – toegegeven, niet zonder nostalgie – al direct in me op bij het lezen van het voorwoord van fotograaf Jan den Hengst in „Waterrijk”. Een klein stukje daaruit om te laten zien waarom:

„Al gauw werden alle beschikbare jam- en weck-potten gevuld met kikker-

visjes, torren, stekelbaarsjes, bloedzuigers, salamanders en ander gekrioel waarvan we de namen niet kenden. De rode watermijten noemden we bloedzuigers hoewel we wisten dat ze dat niet waren. Voor de echte bloedzuigers hadden we een heilig ontzag. Niemand durfde er eentje vast te pakken. Het gebeurde wel eens dat de gevangen diersoorten bij elkaar in één potje kwamen. Zoiets ging zelden goed. Groot vrat klein op en groot werd op zijn beurt weer opgevreten door iets groters. De kikkervisjes verdwenen in de buik van de salamander en de salamanders waren weer niet veilig voor de torren. Alomteverbaasd toen we merkten dat één zo’n tor ‘s avonds ook nog door de kamer vloog. We vingden eens een volwassen kikker met een staart en in het kanaal

Het geheim van het veenmos is zijn zuur. Het scheidt er zo veel van af, dat de afgestorven delen even goed geconserveerd blijven als augurken op het zuur. Door de bovenlaag van de lucht afgesneden en door de onderlagen op het zuur gezet, zijn ook andere organismen in het mosveen bewaard gebleven. Onderin oude vennen heeft men eikestammen van duizenden jaren her aangetroffen. Zelfs mensen blijven er bewaard. Zo heeft men in de buurt van Emmen, bij Weerdinge, in 1914 de lijken gevonden van een man en een vrouw die er omstreeks het jaar 200 na Christus moeten zijn weggezaakt. Zoals nu nog in het provinciaal museum te Assen is te zien hebben ze hun menselijke gestalte al die tijd goed behouden.

Met een maximum-lengte van 20 cm is de kamsalamander de grootste salamandersoort van Nederland. De kam is alleen bij paarlustige mannetjes goed ontwikkeld. Een beter kenmerk is de donkere keel.

Waar het water sneller stroomt dan de mens het kan vervuilen liggen grote mogelijkheden open voor organismen die tegen de stroom zijn opgewassen. Hier de Geul bij Epen in Zuid-Limburg.

De Oostvaardersplassen

Langs de route waar eens de Indiëvaarders vanuit Amsterdam naar de oost voeren ligt nu een dijk: de Oostvaardersdijk. Aan de polderzijde hiervan ligt in Flevoland een moerasgebied dat nu al op één lijn wordt gesteld met de beroemde Rhône-delta, La Camargue. In 1968, toen de polder droogviel, had niemand dat kunnen voorzien. In de overtuiging dat het vanzelf wel zou verlanden liet men het gebiedje voorlopig aan zijn lot over. Maar het verlandde niet. Toevallig bevond zich hier het diepste deel van de polder, waar dus lang water blijft staan. Het eigenlijke werk werd er verricht door de grauwe gans (*Anser anser*), die met zijn honger naar riet het water letterlijk openvreet. Zo ontstond al gauw een rijk natuurgebied. Omdat de vraag naar land inmiddels toch was afgenomen besloot de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders de grauwe ganzen een handje te helpen. Er kwam een dijkje om het gebied, er werd water ingepompt en de bestemming veranderde in natuurgebied. Alsof de vogels het in de krant hadden gelezen stroomden ze toe. Een beschrijving van de huidige vogelrijkdom is dan ook een opsomming van superlatieven. Zo vormen de plassen het grootste ruigebied voor grauwe ganzen, heeft zich er de grootste lepelaarsbroedkolonie gevestigd en zijn hier voor het eerst sinds een eeuw in Nederland zilvereigers (*Egretta alba*) aan het broeden gegaan. Tellingen kwamen voor 1980 tot de volgende verbijsterende schattingen van topaantallen: 40.000 grauwe ganzen, 80.000 kolganzen, 35.000 kuifeenden en 50.000 wintertalingen. Om maar iets te noemen. Toch wel de moeite van het behoud waard.

trokken we met een stok het wierachtige flap uit het water om zodoende steurkrabben naar boven te krijgen en palinkjes van nauwelijks een vinger lang."

Met deze beelden word ik moeiteloos 30 jaar in de tijd teruggeplaatst. Sterker nog, de bijbehorende gevoelens kan ik er zo bij herbeleven. De teleurstelling om wéér met alleen tiendoornige i.p.v. de felbegeerde driedoornige stekelbaarsjes thuis te komen. De spanning of er iets terecht zou komen van de eitjes, die het zwangere vrouwtje van de kleine watersalamander zo geraffineerd met haar achterpoten stuk voor stuk in de dubbelgevouwen blaadjes van een waterplant had gekleefd. De „trots" wanneer een geelgerande watertor in gevangenschap toch zo'n mooi schuimnest aan de oppervlakte maakte.

Vandaar dat ik het me ook goed kan voorstellen als Jan den Hengst schrijft: „Deze vroeger beleefde avonturen en een nooit bevredigde nieuwsgierigheid naar het typisch Hollandse van heel die onbekende leefgemeenschap in onze sloten hebben de basis gevormd voor dit boek."

Wat die nieuwsgierigheid betreft, die wordt door de boeiend en humoristisch vertellende auteur van „Waterrijk", de bekende bioloog/schrijver Midas Dekkers, enerzijds op vele punten soms verrassend bevredigd en anderzijds steeds opnieuw geprikkeld. Dat maakt het lezen en kijken in dit, wat tekst en foto's betreft zo fraai uitgebalanceerde, boekwerk tot een waar genot. Het boek telt 160 bladzijden en 245 kleurfoto's. De tien hoofdstukken gaan achtereenvolgens over: water, waterle-

De Nederlandse aalscholvers behoren tot een ondersoort die in de bomen broedt. Liefst $\frac{1}{2}$ van de Westeuropese exemplaren is Nederlands. Dit aandeel kan nog toenemen, want de kolonie in de Oostvaardersplassen groeit snel.

Schrijvertjes leven op de waterspiegel. Ze zoeken hun slachtoffers in het water onder hen, dat ze met de onderhelft van hun ogen afzoeken. De bovenhelft waarschuwt voor gevaar uit de lucht.

ven, de sloot, de plas, het meer, het ven, de rivier, de beek, tussen zoet en zout en het beheer.

Mijn enthousiaste aanbeveling van „Waterrijk" lijkt me eigenlijk nog het meest gediend met er hier maar zoveel mogelijk van te reproduceren.

Frank Spoelstra

Hoe lang de Dollard nog in één adem met het Verdrongen land van Saftinge mag worden genoemd is een bange vraag. Het gebied in de monding van de Eems wordt bedreigd door factoren die elke riviermond uiteindelijk de nek omdraaien: aanleg van havens, industrieterreinen en kanalen. Hoewel plannen voor een kanaal dwars door de Dollard na vijftientig jaar onderhandelen in juni 1981 definitief zijn afgewezen, blijft de dreiging dubbel, omdat zowel Nederland als Duitsland er vergaande plannen koesteren. Nederland bouwt er voort aan zijn Eemshaven, Duitsland droomt van een Dollarthafen. Als de plannen doorgaan verliezen honderdduizenden eenden, ganzen en steltlopers een van de belangrijkste steunpunten op hun trek. De kluut loopt zelfs het risico zijn hoofdgebied te verspelen. Niet minder dan driekwart van alle Noordepse kluten huist hier.

Waterrijk, flora en fauna van ons zoete water door Midas Dekkers en Jan den Hengst is een uitgave van Uitg. Het Spectrum en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Bestellen kan door overmaking van f 16.75 op postgiro 9933 van Natuurmonumenten te 's-Graveland o.v.v. „Waterrijk".

Leo Gestel

Leo Gestel behoorde voor de eerste wereldoorlog samen met Piet Mondriaan en Jan Sluijters tot de koplopers van het Nederlandse modernisme in de schilderkunst. Van deze drie kunstenaars, die in de eerste decennia van deze eeuw van bijzonder grote betekenis zijn geweest voor de ontwikkeling van de moderne kunst, is Leo Gestel het minst bekend geworden. Daar is gelukkig in de laatste jaren door enkele tentoonstellingen wat verandering in gekomen. Ook werd in 1981 in diverse kranten en tijdschriften zijn honderdste geboortedag herdacht.

Jonge jaren

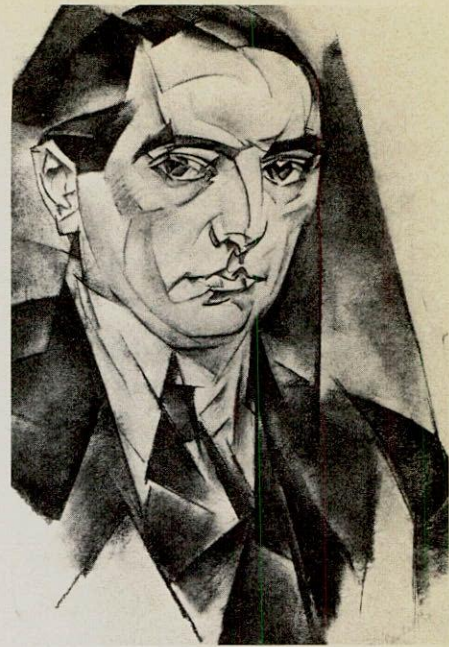
Leo Gestel, die in 1881 in Woerden werd geboren, kwam na de lagere school bezocht te hebben, in de schilderszaak van zijn vader in zijn geboorteplaats. Vader Gestel, die ook directeur was van de avondtekenschool in Woerden, gaf Leo onderricht en ook zijn oom Dimmen Gestel, die opgeleid was aan de Rijksakademie in Amsterdam, stimuleerde de kunstzinnige aanleg van zijn neef. Na enkele jaren de lessen op een Utrechtse HBS te hebben gevolgd, komt Leo in 1899 in het bezit van de L.O.-akte handtekenen. Hij verhuist naar Amsterdam en bezoekt daar de Rijksnormaalschool voor Tekenonderwijzers en volgt tegelijkertijd de avondcursus van de Rijksakademie voor Beeldende Kunsten onder leiding van August Allebé en N. van der Waij.

Vrij kunstenaar

Als Gestel in 1903 de M.O.-akte tekenen heeft behaald, gaat hij naar de natuur

tekenen o.a. bij de Nieuwkoopse plassen. Hoewel zijn vader adviseert tekenleraar te worden, kiest hij met overtuiging het beroep van vrij kunstenaar. De 22-jarige Leo Gestel heeft zijn droom verwezenlijkt. Aanvankelijk voorziet hij in zijn onderhoud met het illustreren van boeken en het ontwerpen van verpakkingsmateriaal en reclamedrukwerk. In 1904 maakt Gestel met zijn vriend Jan Sluijters, die hij op de Rijksakademie had leren kennen, een studiereis naar Antwerpen, Gent, Brugge, Brussel en natuurlijk naar Parijs. De kunstwerken in het Louvre doen hem van de ene verbazing in de andere vallen. Maar ook de Vlaamse Primitieven hebben zijn grote belangstelling.

Leo Gestel gaat zijn eigen gang. Hij heeft een levendige, ontvankelijke en experimentele geest. Hoewel steeds zoekend naar een andere stilistische ordening, blijft hij zichzelf, wat zijn werk bijzonder boeiend maakt. In 1905 exposeert Gestel voor de eerste keer bij de

Zelfportret

bekende vereniging St. Lucas. Zijn stijl is geïnspireerd door het Franse expressionisme, dat hem door de heldere kleuren bovenmate bekoort.

In 1906 betreft Gestel een ruime atelierzolder in de 2de Jan Steenstraat, die 14 jaar zijn onderkomen zal blijven als hij in Amsterdam woont. Ondertussen is hij een schilder van formaat geworden, wat vooral blijkt uit zijn heel bijzondere doeken „Twee spelende meisjes op een bank” en „Chrysanten” en ook uit de beelden die hij van de Amstel vastlegt, een rivier die grote aantrekkingskracht op hem uitoefent gezien de steeds wisselende aspecten.

Gestel vervolgt zijn lichtstudies door eerst tijdelijk het pointillisme en daarna het luminisme als richtsnoer voor zijn schilderen te gebruiken. Bij de eerste wijze wordt de verf in stippen van verschillende kleuren naast elkaar op het doek gebracht, zodat zij op afstand in elkaar overvloeien. De tweede wijze is vooral aandacht schenken aan de werking van het licht. Uit deze periodes kennen we o.a. de doeken „Meisje aan de piano” en „Gezicht op de kerk in Woerden”.

Kubisme

Het is 1911 als Gestel voor de derde keer, wederom met Jan Sluijters, Parijs bezoekt. Ze maken daar kennis met het werk van Picasso en Braque. In de daarop volgende jaren beproeft Gestel het kubisme. Hij doet dat heel voorzichtig, later wat sterker. Zijn onderwerpen blijven herkenbaar en zijn doeken behouden een eigen persoonlijke stijl. In 1913 schildert Gestel het beroemde portret van de dichter Rensburg. De wat nerveuze en onrustige geest van het model is op onnavolgbare wijze tot uitdrukking gebracht. Bijna in ieder boek over Nederlandse schilderkunst staat een afbeelding van dit schilderij. Omstreeks deze tijd wordt Gestel gerekend

Majorca (gouache)

tot een van de belangrijkste schilders van ons land. Tijdens zijn verblijf op het eiland Majorca komt hij tot volle ont-plooiing. Zeer veel pastels, aquarellen en schilderijen ontstonden van de als blokken opgestapelde dorpjes in de bergen en de diverse inhammen van de zee.

Bergense school

Op de eerste tentoonstelling van de Hollandse Kunstenaarskring in 1915 in het Amsterdamse Stedelijk Museum werd Gestel voor de Expositie van 25 olieverfschilderijen van Majorca een aparte zaal ter beschikking gesteld. In Bergen, waar hij zich toen vestigde maakte hij zich los van het kubisme, omdat hij van mening was, dat voor hem het hoogtepunt van abstractie was bereikt. Gestel ging weer naar de natu-ur werken zonder afstand te doen van verworven waarden. Vooral Noord-Hol-land bekoorde hem.

In Koedijk en in de Beemster had het buitenleven hem weer in de ban: oude boerderijen, bloeiende boomgaarden, koeien, maar vooral paarden, zinne-beelden van levenskracht, vereeuw-igde Gestel op schilderijen en tekenin-gen. Zijn liefde voor de natuur, voor het vrije leven buiten de steden, klinkt steeds in de grondtoon van zijn werk. Een heldere kleurenrijkdom wordt sa-mengebracht met de forse schilders-stijl, de Bergense school eigen.

In 1923 en '24 maakt hij met zijn vrouw en enkele vrienden een grote reis door Europa. Wenen wordt bezocht, waar hij vol bewondering de vele Breugels in ogenschouw neemt. Een jaar later is hij de gast van Gustave de Smet aan de Leie bij Gent. Daar wil hij schilderen, er komt echter niet veel van omdat Gestel zeer depressief is. Ook maagklachten maken hem het leven moeilijk. Daar

Paarden (tekening)

komt in 1928 nog een grote atelierbrand bij, waarbij behalve studiemateriaal en jeugdwerk ook ca. 400 kunstwerken door de vlammen vernietigd worden.

In Blaricum betreft Gestel een nieuw atelier en schildert op diverse plaatsen zoals Huizen, Spakenburg en Stap-horst. Meer en meer schept hij zich een in een droom verzonken wereld.

In 1941 overlijdt Leo Gestel in de leeftijd van 60 jaar. Hij bereikte in zijn leven hoogtepunten in de moderne Neder-landse schilderkunst. Een sterke en boeiende persoonlijkheid, die in onze tijd helaas nog altijd te weinig gekend en gewaardeerd wordt.

Jan Kooijman

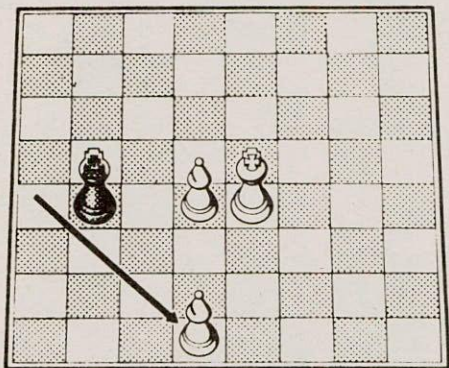
Twee meisjes op een bank (moedertje spelen)

officier: hogerhandig

Schaken

In de serie sportboeken voor aanstaande sporters verscheen een herdruk van „Het beste schaakboek voor beginners” van de hand van de bekende schaakmeester Fred Reinfeld. Wie dit boek ter hand neemt kan werkelijk het wat ingewikkelde schaakspel spelenderwijs, stap voor stap, zich eigen maken. In eenvoudige taal (de verdienste van

Hans Böhm die voor de vertaling tekende) en met behulp van een diagram verzet wordt het verplaatsen van de stukken toegelicht. Achtereenvolgens wordt men ingelicht in de loop der stukken, de elementaire mat-voeringen en de mat-mogelijkheden in de openingsfase.

Een bij uitstek geschikt boek voor hen die het schaken niet meester zijn, maar het eindelijk wel eens willen leren. Bovendien een aardige manier om de tijd te doden. De prijs hoeft, zelfs voor dienstplichtigen, geen beletsel te zijn. „Het beste schaakboek voor beginners” door Fred Reinfeld verscheen bij Omega Boek te Amsterdam. Prijs f 15,95.

Kernbewapening

Al weer enige tijd geleden verscheen het opmerkelijke boekje „De honderdste aap” (N.B. tegen kostprijs) van de Amerikaan Ken Keyes jr. De titel is ontleend aan een experimenteel onder-

zoek onder apen, het zgn. „honderdste aap-verschijnsel” dat aantoonde dat indien er voldoende van ons zich van iets bewust zijn, wij allen er ons bewust van worden.

„De honderdste aap” gaat over het nucleaire wereldprobleem en over de weg naar een kollektieve oplossing die door iedereen kan worden ingeslagen. Nee sterker nog, **moet** worden ingeslagen want het is al vijf voor twaalf geweest. Beknopt krijgt de lezer systematisch een feitenoverzicht van de huidige situatie, een situatie die menigene zal doen schrikken. Die schrik is wellicht voor velen nog nodig om het bewustwordingsproces te ondergaan, de voorwaarde voor het bewust inslaan van de uitweg. Want dit laatste is de boodschap van dit boekje. Toch geen morali-serend, maar een nuchter boekje opgedragen „aan de dinosauriërs die ons woordloos waarschuwen dat een soort welke zich niet kan aanpassen aan veranderende omstandigheden zal uitsterven”.

„De honderdste aap” door Ken Keyes jr. is een uitgave van Ankh Hermes BV te Deventer. Prijs f 4,-.

Anti-militarisme

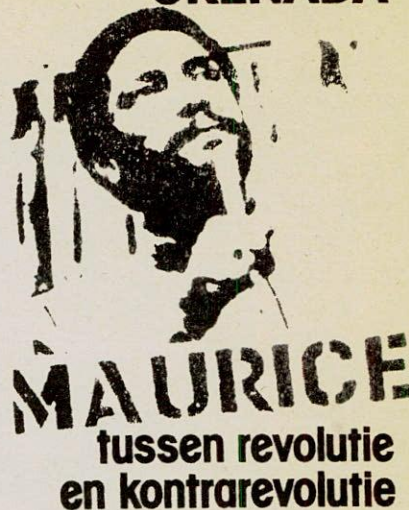
Vorig jaar verscheen een nieuw kwartaalschrift, het AMT, het Anti-Militaristies Tijdschrift. Het blad is dit jaar niet alleen in een geheel nieuw jasje gestoken, maar heeft ook een naamsverandering ondergaan. Het AMT heet nu AMOK, het Anti-Militaristies Onderzoeks Kollektief.

In het eerste nummer van deze tweede (vernieuwde) jaargang allereerst een kort commentaar op de situatie in Libanon, dit naar aanleiding van suggesties over een mogelijke deelname van Nederland aan een VN-vredesmacht in Libanon.

In het artikel „Vredesbeweging op een keerpunt” wordt ingegaan op eventuele verdergaande stappen van het „Komitee Kruisraketten Nee” na een besluit tot plaatsing. Verder drie artikelen over de plaatsing, het verzet ertegen en de reacties van de vredesbeweging in achtereenvolgens West-Duitsland, Engeland en Italië (drie landen waar de plaatsing reeds een feit is). Tenslotte artikelen over het herhalingstotaalweigeren en een vergelijking van Britse en Amerikaanse ervaringen met counter-insurgency (kontra guerrilla) in de Derde Wereld. AMOK is te bestellen bij het sekretariaat, Esdoornstraat 14, 3551 AJ Utrecht. Prijs: losse nummers f 4,50, een jaarabonnement minimaal f 17,50.

GRENADA

Sandew Hira

Grenada

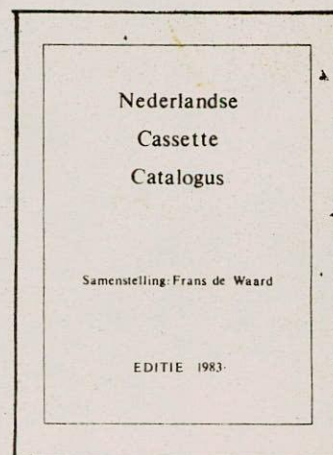
De Amerikaanse invasie op het Caribische eilandje Grenada heeft het afgelopen jaar de voorpagina's van alle kranten op de wereld gehaald.

Wat is er op Grenada gebeurd? Wat heeft de revolutie opgeleverd? Waarom zijn premier Bishop en andere Grenadianen vermoord? Wat zijn de achtergronden van de invasie? De Surinaamse schrijver Sandew Hira probeert op deze vragen antwoord te geven in het boekje „Grenada, tussen revolutie en kontrarevolutie”. De auteur is mede-oprichter van het Grenada-Komitee en heeft medio vorig jaar nog een bezoek aan het eiland gebracht. Hij heeft de ontwikkelingen op Grenada nauwlettend gevolgd t.b.v. de informatievoorziening vanuit genoemd comité en vanuit zijn redacteurschap van het kwartaalblad Caribisch Forum.

„Grenada” door Sandew Hira verscheen bij uitgeverij Ordeman te Rotterdam. Prijs f 12,50.

Muziekkassettes

Er valt een bloeiende cultuur te signaleren van „kleinschalige” onafhankelijke cassettemaatschappijtjes: muzikanten die hun eigen muziek – en die van anderen – uitbrengen op kassettes.

De omvang van deze cultuur is moeilijk in getallen uit te drukken, toch is er iemand op het idee gekomen om een eerste poging daartoe te wagen. De 18-jarige Nijmeegse Havo-scholier Frans de Waard heeft de eerste „Nederlandse Cassette Catalogus“ gemaakt, waarin „alle“ in eigen beheer uitgebrachte kassettes staan vermeld.

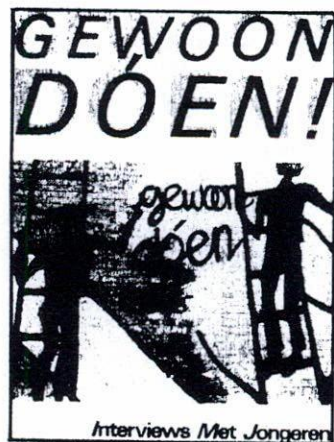
De in alfabetische volgorde gerangschikte catalogus bevat de naam van de labels, hun adressen, het catalogusnummer van de kassettes bij het desbetreffende label, de naam van de groep en de titel van de cassette. Ook staat vermeld of een cassette nog leverbaar is. Helaas staan er geen prijzen bij.

Frans de Waard gaf deze catalogus in eigen beheer uit met geleend geld. Alleen daarom al zou het aardig zijn als hij zijn oplage (1000 ex.) weet te verkopen. De catalogus is te bestellen door overmaking van f 3,- op giro 3450428 t.n.v. Frans de Waard, Opaalstraat 19, 6534 XK Nijmegen.

Werken

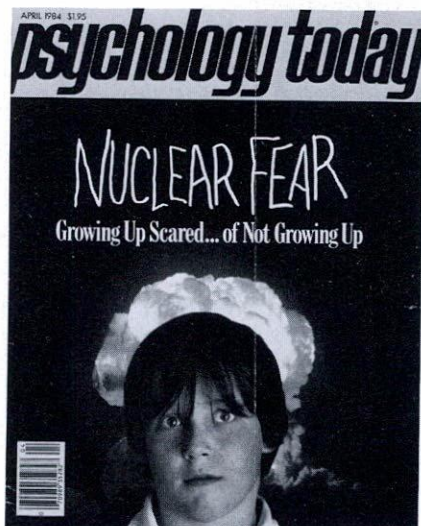
In „Gewoon doen!“ vertellen acht (ex) werkløze jongeren over wat ze nu aan het doen zijn. In deze brochure komt een aanstaande eigenaresse van een vliegerspecialzaak aan het woord, een voor zichzelf begonnen fotograaf, maar ook jongeren die op een andere manier naar aantrekkelijke activiteiten zoeken.

Projecten als een fietsenwerkplaats, een videokollektief en een meubel- en kledingwerkplaats blijken in trek te zijn. Ook zijn in deze brochure interviews te lezen met jongeren die, na jaren werkloosheid, weer een opleiding zijn gaan volgen om toch weer een diploma te halen.

De brochure geeft een beeld van wat er zoal gaande is, maar wekt niet de indruk dat iedereen zomaar aan het werk kan. Zeker voor laaggeschoolde jongeren, met of zonder diploma, blijken de drempels van de regelingen en de instanties tamelijk hoog te zijn.

„Gewoon doen!“ is te verkrijgen bij de stichting Eksperimentele Werk Bemiddeling, Beursstraat 39, 1012 JV Amsterdam. Prijs f 1,50.

Angst van kinderen voor kernoorlog

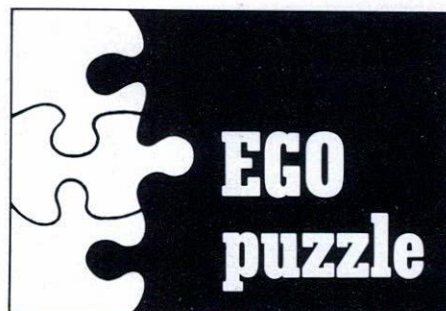
Over dit onderwerp bracht het toonaangevende Amerikaanse maandblad Psychology Today in april een coverstory. Marcia Yudkin geeft hierin een overzicht van diverse Amerikaanse wetenschappelijke studies van de laatste 10 jaar naar de gedachten en gevoelens van kinderen tussen ± 5 en 15 jaar over de dreiging en de overlevingsverwachtingen van een kernoorlog.

Een der opvallende uitkomsten van een jaarlijks herhaald onderzoek op 130 „high schools“ was bijv. dat in 1975 7,2% van de manlijke ondervraagden zich ernstig zorgen maakte over een kernoorlog, in '82 was dit opgelopen tot 31,2%. Ook dacht in '82 meer dan een derde van de scholieren de totale vernietiging nog zelf te zullen meemaken. Een ander onderzoek wees uit dat de tv-vertoning van de film The Day After de gevoelens van hulpeloosheid slechts vergrootte. Uit een vergelijkend onderzoek tussen honderden Amerikaanse en Russische scholieren tussen 10 en 15 jaar bleek, dat ze in pessimisme over de overlevingskansen na een kernoorlog nauwelijks verschilden. Wel dachten veel meer Russische kinderen, dat een kernoorlog niet onvermijdelijk is.

Verder wordt in het artikel aandacht besteed aan de acties van kinderen voor vrede en aan de opvoedkundige relaties tussen ouders en kinderen op dit punt. Het eindigt met de oproep aan ouders om hun kinderen geen doemdenken voor te leven, immers: „hoop doet leven“.

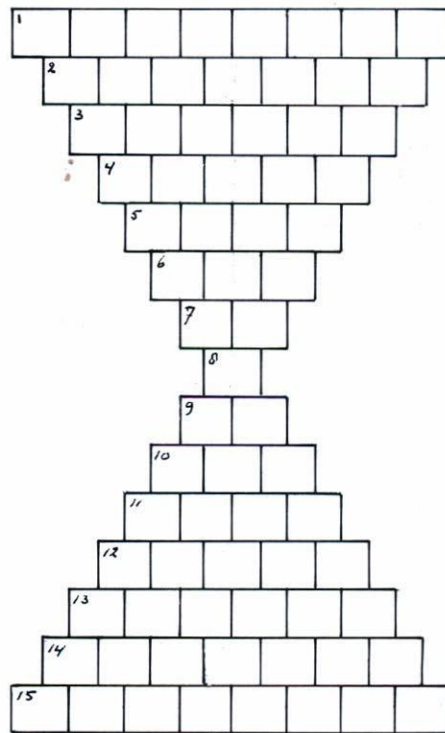
Wim Heij
Frank Spoelstra

EGO loopt niet over je heen

Uit het aantal goede oplossingen van de zandloper in het maart-nummer en het kruiswoordraadsel in april hebben wij de volgende drie prijswinnaars geloot:

1. B. v. d. Linden, gen. Winkelmarka-zerne Nunspeet (platenbon f 25,-)
 2. J. M. Paauw in Anna-Paulowna (boekenbon f 15,-)
 3. M. Hermens, Menno v. Coehoornka-zerne in Arnhem (platenbon f 10,-).
- Zij hebben inmiddels hun bonnen toegezonden gekregen. Proficiat! Hieronder volgt weer een zandloper, waarvan de omschrijvingen luiden: 1. bleu; 2. organiseren; 3. plaats in Limburg; 4. alles eruit halen; 5. dier; 6. kipe-eigenschap; 7. landbouwwerktuig; 8. klinker; 9. boom; 10. meisjesnaam; 11. vervoermiddel; 12. schoenmakersgereedschap; 13. heimelijk; 14. geheel van opvattingen; 15. stellers.

Oplossingen van deze juni/juli-puzzel kunnen – evenals nog die van de magische trap in het meinumner – tot 17 augustus a.s. worden ingezonden, omdat EGO in de maanden juli en augustus niet verschijnt, maar pas weer begin september. Stuur je oplossing naar: EGO-redactie, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist en ver-geet niet je voorkeur voor boeken- of platenbon te vermelden. Good luck en een warme zomer!

